

**T.C
SİİRT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ BÖLÜMÜ**

Hamza YAŞAR

**SÜREYYA BERFE’NİN “UFKUN DIŞINDA” ADLI ESERİNİN
TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ “DUYGULAR” ANA
TEMASI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

**TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Rezan KARAKAŞ**

SİİRT - 2016

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Siirt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Süreyya Berfe'nin ‘Ufkun Dışında’ adlı eserinin Türkçe Öğretim Programı’ndaki ‘Duygular’ Ana Teması Açısından İncelenmesi” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Siirt Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

22.04.2016

Hamza YAŞAR

T.C.
SIIRT ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürlüğü

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Rezan KARAKAŞ danışmanlığında, Hamza YAŞAR tarafından hazırlanan bu çalışma 22.04.2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Rezan KARAKAŞ
Jüri. Üyesi : Doç. Dr. A. Halim ULAŞ
Jüri. Üyesi : Doç. Dr. Oğuzhan SEVİM
Jüri. Üyesi : Doç. Dr. Cahit EPÇAÇAN
Jüri. Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Hatice Kübra UYGUR

İmza: .....
İmza: .....
İmza: .....
İmza: .....
İmza: .....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.
22 /04/2016

İmza
Doç. Dr. Ökkeş KESİCİ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	VII
ÖN SÖZ	VIII

GİRİŞ

1. Araştırmanın Amacı	1
2. Araştırmanın Konusu ve Problemi	1
3. Araştırmanın Önemi	1
4. Araştırmanın Sınırlılıkları	2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	3
1.1. Türkçe Öğretim Programında Temalar	3
1.1.1. Duygular Ana Teması	4
1.1.2. Alt Temalar	5
1.2. Süreyya Berfe'nin Hayatı ve Edebi Kişiliği	6
1.3. Süreyya Berfe'nin Eserleri	8
1.3.1. Süreyya Berfe'nin Şiir Kitapları	8
1.3.2. Süreyya Berfe'nin Çocuk Kitapları	8
1.4. Süreyya Berfe'nin Aldığı Ödüller	8

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM	9
2.1. Araştırmanın Modeli	9

2.2. Çalışma Grubu/ Evren ve Örneklem	9
2.3. Verilerin Toplanması	10
2.4. Verilerin Analizi	10

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR ve YORUM.....	11
3.1. Süreyya Berfe'nin "Ufkun Dışında" Adlı Eserinde "Duygular" Ana Temasına İlişkin Temalar	11
3.1.1. Özlem.....	11
3.1.2. Üzüntü	12
3.1.3. Veda.....	36
3.1.4. Beğenme	45
3.1.5. Umut	56
3.1.6. Yalnızlık	70
3.1.7. Sitem	81

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	84
4.1. Sonuç	84
4.2. Öneriler	85
KAYNAKÇA	87
EKLER.....	89
Ek 1: Süreyya Berfe'ye Ait Fotoğraflar	89
Ek 2: Süreyya Berfe'nin Kaleminden İncelenen Eserin İlk Sayfası.....	90
ÖZ GEÇMİŞ.....	91

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****SÜREYYA BERFE’NİN “UFKUN DIŞINDA” ADLI ESERİNİN TÜRKÇE
ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ “DUYGULAR” ANA TEMASI AÇISINDAN
İNCELENMESİ****Hamza YAŞAR****Tez Danışmanı: Doç. Dr. Rezan KARAKAŞ****2016, 100 Sayfa****Başkan: Doç. Dr. Rezan KARAKAŞ****Jüri. Üyesi: Doç. Dr. A.Halim ULAŞ****Jüri. Üyesi: Doç. Dr. Cahit EPÇAÇAN****Jüri. Üyesi: Doç. Dr. Oğuzhan SEVİM****Jüri. Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Hatice Kübra UYGUR**

Bu çalışmada, 1960 Dönemi Türk Edebiyatının önemli şair ve yazarlarından olan Süreyya Berfe’nin toplu şiirlerini içeren “Ufkun Dışında” adlı eser Türkçe Öğretim Programı’ndaki “Duygular” ana teması açısından incelendi.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde şairin hayatı, edebî kişiliğine ve eserlerine yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Türkçe Öğretim Programı hakkında genel bir değerlendirme yapılarak mevcut tema ve alt temalar açıklanmıştır. Çalışmanın asıl bölümü olan üçüncü bölümde ise yazarın üzerinde durduğu temalar ele alınmıştır. Özlem, üzüntü, veda, umut, yalnızlık ve sitem temaları tespit edilmiş ve incelenmiştir.

Elde edilen bulgulardan yola çıkılarak Süreyya Berfe’nin şiirlerine yönelik çıkarımların yapıldığı “sonuç” bölümünde, Berfe’nin eserlerinin İlköğretim ikinci kademe öğrenci seviyeleri için uygun olamayacağı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Süreyya BERFE, Ufkun Dışında, duygular, tema.

ABSTRACT

THE MASTER'S THESIS

**THE STUDY of “UFKUN DIŞINDA” WRITTEN WORK BY SÜREYYA BERFE
WITH REGARD TO THE MAIN THEME of“EMOTIONS” IN TURKISH
LANGUAGE EDUCATION PROGRAM**

Hamza YAŞAR

Advisor: Assoc. Prof. Rezan KARAKAŞ

2016, 100 Pages

Foreman: Assoc. Prof. Rezan KARAKAŞ

Jurist: Assoc. Prof. A. Halim ULAŞ

Jurist: Assoc. Prof. Cahit EPÇAÇAN

Jurist: Assoc. Prof. Oğuzhan SEVİM

Jurist: Assist. Prof. Hatice Kübra UYGUR

In this studying, a written work, “Ufkun Dışında” which is included of Süreyya Berfe's collected poems has been studied with regard to the main theme of “Emotions” in Turkish Language Education Program.

The studying is comprised of four chapters. The introduction chapter includes the poet's life, literary personality and works. The available theme and sub-themes have been explained in the second chapter of studying. As for third chapter being essential part of studying, it has been dealt with themes being concentrated by the writer. The themes of longing, sadness, farewell, hope, loneliness and reproach have been determined and studied.

Based on the findings collected, “Süreyya Berfe where the implications for the poem "results" section, has been shown to be suitable for the level of Elementary second grade students works.

Key Words: Süreyya BERFE, Ufkun Dışında, emotions, theme.

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

<u>Kısaltma</u>	<u>Açıklama</u>
Ank.	: Ankara
İst.	: İstanbul
s.	: Sayfa
haz.	: Hazırlayan
vb.	: Ve benzeri, ve benzerleri
vd.	: Ve diğeri, ve diğeri
Yay.	: Yayımlı, yayınları
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
İÜEF	: İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ÖN SÖZ

Eğitim, bireyi her açıdan geliştirir, ufku genişletir. Ufku genişleyen insanlar sürekli kendilerini geliştirir ve geliştiği sürece topluma faydalı olur. Çocukların eğitimi için seçilen eserler ve metinler Türkçe Öğretim Programı'nda belirtilen okuma metinlerinde bulunması gereken özelliklere uygun olmalı ve programda yer alan temaları içermelidir. Programda belirtilen çocuğa görelilik ilkesini göz ardı eden metinler, çocuklarda okumaya karşı bir isteksizlik oluşturur ve bu yüzden de temalar belirlenen hedeflere ulaşmaz.

Süreyya Berfe'nin "Ufkun Dışında" adlı şiir kitabının "Duygular" ana teması açısından incelenmesi çalışmasında öncelikle öne çıkan konular belirlendi. Toplumcu yönü ağır basan Berfe, hemen hemen bütün şiirlerinde toplumu ve toplum sorunlarını ele alır. Topluma ve hayata yabancılaşmanın neden olduğu yalnızlığını, hayatın bıkkınlığından dolayı kurtuluş yolları olan ölüm ve tabiatı, bunların yanında da bütün şiirlerinde sonsöz olarak karşımıza çıkan yüreğindeki umudu işler. Topluma "bakan" değil "gören" olan Berfe, gördüğü her şeyi bazen yalnız o yüzden karamsar, bazen de sessiz o yüzden ölümlü, umuda açılan beyaz sayfalarında yer verir.

Çalışma esnasında bazen çok büyük zorluklarla karşılaşıldığı söylenebilir. Özellikle Berfe'nin hayatı hakkında bilgi edinebilecek kaynağın çok az olması ve üzerine çalışma yapılmamış olması, onun bu eserini tahlil konusunda da zorladığı söylenebilir. Türk edebiyatına yaptığı katkıya rağmen bugüne kadar Süreyya Berfe'nin eserleri, sanatı ve çocuk edebiyatındaki yeri hakkında akademik bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışma söz konusu eksikliği gidermek amacıyla hazırlanmış olup Süreyya Berfe ve eserleri hakkında yapılan ilk çalışma olması açısından önemlidir.

Bu çalışmada takip edilen yol öncelikle öne çıkan konuları belirledikten sonra hangi şiiri hangi konuda kullanmak gerektiğini belirten bir fişleme yapıldı. Ele alınan konular üzerinde fikir sahibi olmayı sağlayacak, bakış açısını genişletecek kitaplar okundu ve Berfe'nin anlattığı dönemin belgeselleri izlendi. Daha sonra başta özlem olmak üzere üzüntü, veda, beğenme, umut, yalnızlık ve sitem başlıkları daha önce yapılan fişlemeden yola çıkılarak yorumlanmaya başlandı. Toplumcu olduğu bilinen Berfe'nin kişisel konulardan çok asıl vermek istediği mesaj iletilmek istendi.

Araştırmanın ilk bölümünde araştırmanın problem durumuna, araştırmanın amacına, önemine ve sınırlılıklara yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde ise çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan tematik yaklaşım ve Süreyya Berfe'nin şiirleri hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın yöntemi ele alınmıştır. Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubuna, verilerin toplanması ve analiz edilmesi süreciyle ilgili bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünü ise bulgular ve yorumlar oluşturmaktadır. Bu bölümde tespit edilen öğeler sınıflandırılıp değerlendirilmiştir. Son olarak, "Sonuç ve Öneriler" bölümünde elde edilen bulgulardan bazı sonuçlara varılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmamın her aşamasında bana yardımcı olan, emeği geçen ve sürekli desteğini arkamda hissettiğim başta babam Seyit Mahfuz YAŞAR ve dualarını bir an olsun benden esirgemeyen babaannem Ördek YEŞER olmak üzere, ağabeyim Ömer, eşim Neslihan, kızım Esmâ ile tüm aile fertleri ve arkadaşlarıma ayrı ayrı teşekkür ederim. Bunun yanında çalışma esnasında birçok değerli hocamdan yardım aldım. Öncelikle öğrenim süreci boyunca derslerime giren birbirinden değerli hocalarıma teşekkürü bir borç bilirken, destekleriyle tezime ışık olan değerli hocam Doç. Dr. Oğuzhan SEVİM'e, çalışma esnasında her an ulaşabildiğim ve çalışmamın her aşamasında desteğini gördüğüm değerli hocam Doç. Dr. Rezan KARAKAŞ'a teşekkürü bir görev bilirim.

GİRİŞ

Giriş bölümünde araştırmanın problem durumu, amacı, konusu, problemi, önemi ve sınırlılıkları açıklanmıştır.

1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Süreyya Berfe'nin "Ufkun Dışında" adlı eserinin Türkçe Öğretim Programı'ndaki "Duygular" ana teması ile ilgili unsurlarının saptanması ve Türkçe eğitimine katkısının belirlenmesidir.

2. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Araştırmanın konusu; Yazar Süreyya Berfe'nin "Ufkun Dışında" adlı eserinin Türkçe Öğretim Programı'ndaki "Duygular" ana teması açısından incelenmesidir. Süreyya Berfe'nin şiirlerinde yer alan temaların Türkçe Öğretim Programı'na uygun olarak uygulanabilirliği ve Süreyya Berfe'nin şiirlerinin İlköğretim ikinci kademe seviyesi öğrenci kitaplarında yer alabilirliği ise çalışmanın problemi oluşturmaktadır.

3. Araştırmanın Önemi

İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerle ilgili çalışmalar incelendiğinde birçok metnin İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. sınıflar) Öğretim Programı'nda yer alan amaç ve kazanımları gerçekleştirmede kısmen yetersiz kaldığı, bazı metinlerin programda yer alan okuma metinlerinde bulunması gereken özellikleri sağlayamadığı ortaya çıkmıştır. Bununla beraber Öğretim Programı'nda belirlenmiş; alışkanlıklar, doğa ve evren, güzel sanatlar, hak ve özgürlükler, iletişim, kavramlar ve çağrışımlar, kişisel gelişim, millî kültür, toplum hayatı, zaman ve mekân, duygular ve sevgi gibi pek çok temaya uygun metinlerin klasik Türk edebiyatı eserlerinde mevcut olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada, Süreyya Berfe'nin "Ufkun Dışında" adlı eserinde yer alan temaların Türkçe Öğretim Programı'na uygun şekilde kullanılıp kullanılmayacağı üzerinde durulmuştur. Yenilenen Türkçe Öğretim Programı'nın gerektirdiği tematik

yaklaşımına uygun olarak Berfe'nin ortaokul ders kitaplarında yer alıp alamayacağı konusu önem arz etmektedir.

4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma çalışma grubu bağlamında Berfe'nin; *Kitaplarda Olmayan Şiirler*, *Gün Ola*, *Savrulan*, *Hayat ile Şiir*, *Sen Basmasın*, *Şiir Çalışmaları* adlı sayısı altıyı bulan şiirlerini kapsayan "Ufkun Dışında" adlı antoloji eseriyle sınırlandırılmıştır. Eserin betimsel çözümlenmeleri ise İlköğretim ikinci kademe (6.-8) sınıf Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan "Duygular" ana teması ve alt temalarıyla sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. Türkçe Öğretim Programı'nda Temalar

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'na (MEB 2006: 2-3) göre; “Türkçe öğrenimi, anlama, yorumlama, iletişim kurma becerilerinin gelişmesine yönelik olan dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma temel dil becerileri ile dil bilgisinden” oluşmaktadır. “Tema, ders kitaplarına alınacak metinlerin ana konusunu ifade etmektedir. Tema merkezli dil eğitiminde öğretmen ve öğrenciler belli bir konu veya metin üzerine çalışmaktansa birkaç konuyu veya metni içinde barındıran altı tema çerçevesinde çalışırlar” (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 42).

İnsanların iletişim kurmasını sağlayan dil bütün öğrenme faaliyetlerinde önemli rol oynayan doğal bir araçtır. Dil edinimi ve eğitimi belli bir zaman gerektirir. Öğrenmeye ve öğrendiklerini birleştirmeye olan eğilimi ancak uygun yöntem ve teknikler kullanıldığında geliştirilebilir. Bireylerin kendisini ve çevresindeki olayları kavramlar ve kavramlar arasındaki ilişkilerle biçimlendirdiği düşünce dünyası ile anlar. İnsan, kavramların bir dil bütünlüğü içinde kazandıkları değerlerle birlikte sosyalleşir ve dil yardımıyla öğrenme, öğrendiklerini uygulama, yorumlama gibi birtakım düşünme ve ifade etme faaliyetlerinde bulunur. Türkçe öğrenimi, dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma öğrenme alanları ile dil bilgisinden meydana gelir. Bu öğrenme alanları birbiriyle iç içedir. Bu sebeple Türkçe öğrenimi alanında yapılan çalışmalarda bu alanlar bütün olarak ele alınmalıdır (MEB 2006: 2).

Türkçe Öğretim Programı'nın dayandırıldığı yapılandırmacı yaklaşım, öğrenciyi merkeze alan, öğrenme sürecinde aktif kılan; öğretmeni de yol gösterici ve yardımcı olarak gören bir anlayıştır. Yapılandırmacılık, öğrenen ile öğretenden arasındaki ilişkiyi – Vygotsky'nin düşünce sisteminde vurgulandığı gibi usta çırak ilişkisi olarak ele alır. Bu ilişki bir konuyla ilgili beceriler kazanılınca bitmez. Yeni bir konu ve yeni beceriler gündeme gelir. Bundan dolayı öğrenme sürecinde bir dinamiklik söz konusudur. Son dönemlerde bu dinamiklik, öğretmeni ikinci plana alarak öğrenciyi öne çıkarmıştır.

Bu konuda (Akyol, 2007) “Öğrenmesini bilmeyen öğrenci yoktur, öğretmeyen öğretmen vardır” anlayışı yerine “öğretmenleşen öğrenciler yetiştirme” anlayışı ile yeni programla birlikte öğrenci merkezli eğitimin ne denli önem kazandığını gözler önüne sermiştir.

Yirminci yüzyılla birlikte yapısalcılık kuramının gelişip yaygınlaşması ve dile yansması, dil bilim incelemelerinin yoğunluk kazanması, hem dille ilgili yeni bir terminolojinin oluşmasını sağlamış hem de dilin iletişim özelliğini ön plana çıkarmıştır (Cemiloğlu, 2001; Yıldız, 2003). “Son yıllarda gelişmiş ülkelerde dil ve dil öğretimi ile ilgili olarak baş döndürücü bir yarış hızla ilerlemekte ve yaygınlaşmaktadır” (Yalçın, 2002. 18). Buna bağlı olarak da, dil eğitim programlarını düzenlemektedir. Ülkemizin de bu oluşuma uygun olarak kendi programlarını gözden geçirmesi, kaçınılmaz bir durumdur. Mevcut eğitim programlarının yetiştirilmek istenen çağdaş Türk insanının ihtiyaçlarını karşılamamasından dolayı, Yapılandırıcı Yaklaşım, Çoklu Zekâ Kuramı, Bireysel Farklılıklara Duyarlı Öğretim, Tematik Yaklaşım gibi çeşitli eğitim yaklaşımlarını temel alan ilköğretim programları geliştirilmiştir (Güneş, 2006).

İlköğretim Türkçe dersi öğretim programında belirlenmiş, 6, 7, ve 8. Sınıflara yönelik (2006: 58-60) ana tema ve alt temalar dikkate alınmıştır. Programda on dört ana tema ve bunların her birinin altında ayrı ayrı olmak üzere yüz on sekiz alt tema gösterilmiştir. İlköğretime yönelik Türkçe kitaplarının hazırlanmasında kullanılan bu ana tema ve alt temalar, dinleme ve okuma metinlerinin belirlenmesinde de önem arz etmektedir. Bu çalışmada Türkçe Öğretim Programı’ndaki “Duygular” ana teması ve onun alt temaları üzerinde durulacaktır.

1.1.1. Duygular Ana Teması

Duygu, TDK (2005: 580) sözlüğüne göre; “nesnelere ve olayları ahlaki ve estetik yönden değerlendirme yeteneği” olarak tanımlanmıştır. Türkçe dersi Öğretim Programı’nda birçok tema ve alt temalar belirlenmiştir. Bu çalışmada, İlköğretim Türkçe öğrenci çalışma kitaplarında geçen “Duygular” temasında yer alan etkinliklerin “Ufkun Dışında” adlı eser üzerinde incelenmesi ve aynı etkinliklerin izleğe ulaştırma derecesinin irdelenmesi amaçlanmıştır.

Mevcut Türkçe Programı'nda, her sınıf düzeyinde altı temaya yer verilmesi zorunlu tutulmuştur. Bu temalar, programda tema-alt tema olarak belirtilmiştir. Program, “Sevgi, Millî Kültür, Toplum Hayatı, Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Alışkanlıklar, Zaman ve Mekân, Duygular ve Hayaller, Doğa ve Evren, Güzel Sanatlar, Kavramlar ve Çağrışımlar” (MEB, 2006: 57-60) şekliiden açıklanır. Bu çalışmada şairin yoğun işlediği temalar, şiir üzerinde ilgili olduğu alt tema açısından incelenecektir.

1.1.2. Alt Temalar

Yeniden yapılandırılan Türkçe Öğretim Programı'nda “tematik” yaklaşımlara çok önem verilmiştir. Temaların bulunması zorunlu hale getirilmiştir. Bahsedilen temalar kendi içerisinde alt temalara ayrılmıştır. Kapsam açısından “Duygular” ana teması diğer temalara oranla edebî eserlerde oldukça fazla yer bulmuştur. Alt temalarda yer alan “duygular” yıllarca eserlerde yer edinmiş ve ön planda olmuştur.

Türkçe Öğretim Programı'nda Yer Alan Duygu Teması ve Alt Temalar (MEB, 2006: 58–60):

DUYGULAR	Umut
	Mutluluk
	Heyecan
	Korku
	Kaygı
	Üzüntü
	Yalnızlık
	Özlem
	Sitem
	Veda
	Kıskançlık
	Bağışlama
	Takdir Etme
	Beğenme
Mizah	

1.2. Süreyya Berfe'nin Hayatı ve Edebî Kişiliği

Süreyya Berfe, 1943 yılının ocak ayında İstanbul'da dünyaya gelir. Asıl adı Hikmet Süreyya Kanıpak olan şair, 1965 yılına kadar bu isimle çıkar okurlarının karşısına, daha sonra Süreyya Berfe adını kullanmaya başlar. Okul yıllarında şiire ilgi duyan Berfe, bu dönem içerisinde öğretmen olan babasının sert muhalefeti nedeniyle şiirden bir süre uzak kalır ve onların isteği doğrultusunda Çanakkale Lisesi'ni bitirdikten sonra (1960) önce iki yıl süreli İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini, daha sonra dört yıl süreli İÜEF Felsefe bölümünü başarıyla tamamlar. Askerliğini yedek subay olarak tamamlayan Berfe, kısa süre içinde kendini şiir dünyasının içinde bulur. Askerlik vazifesinin hemen ardından Arkın Yayınevi'nde çalışmaya başlar. Ali Özgentürk ile Asyalı dergisini çıkarır (2 sayı 1972). 1976 yılında Can Yayınevi'nin çocuk kitapları bölümünde çalışır. Daha sonraları ise farklı reklam şirketlerinde yazarlık yapmaya başlar.

İlk şiiri 1961 yılında Zeren dergisinde çıkar. Şiirleri birçok gazete ve dergide yer bulur. Edebiyat dünyası tarafından tanınması 1966'da "Kasaba" adlı şiiriyle Türkiye Millî Talebe Federasyonunun Kültür Yarışmasında aldığı birincilikle olur. 'Kasaba'yı, Cemal Süreyya ve Tomris Uyar'ın yarışmaya gönderdiğini söyleyen Berfe, asıl şairlik illetine Gün Ola'nın yayımlanmasından sonra tutulduğunu belirtir ” (Kâzım, 2005: 15). “Süreyya Berfe, İkinci Yeni'nin etkisini sürdürdüğü, toplumcu gerçekçiliğin filizlenmeye başladığı bir dönemde şiir yazmaya başlar. Berfe, Gün Ola'yı yayımlamadan önce Baudelaire'den Orhan Veli'ye ve oradan İkinci Yeni'ye varıncaya kadar zengin bir perspektifte okumalarını sürdüren bir şairdir. Bu bağlamda Berfe'nin şiire başladığı dönemin öne çıkan şairlerinden, Garipçiler, İkinci Yeni, Toplumcu Gerçekçilik akımlarından etkilendiğini düşünmek yanlış olmaz“ (Taştan, 2007: 38. ICANAS).

Yalçın'a göre, “1960 kuşağı olarak anılan İ. Özel, A. Behramoğlu, E. Berköz ve R. Durbaşı gibi şairler arasında yer alan Berfe, İkinci Yeni'nin etkisiyle ilk şiirlerinde soyutlamalara eğilim duydu; onda karıncalanma duygusu uyandıran bir envanter tutkusu, sağlam bir çağrışım şiiri, tutarlı bir görüntü sevgisi ve her şeye bakmak isteyen bir derviş tavrı hâkimdir” (Yalçın, vd. 2010: 212).

Süreyya Berfe, gençlik dönemlerinde Garipçilerden Orhan Veli'yi beğenir. Kendilerinin, şairaneliği ortadan kaldıran bir kuşaktan geldiklerini; lise öğrencisiyken arkadaşlarının Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Ziya Osman Saba'dan şiirler seçmelerine rağmen; kendisinin inadına Orhan Veli'yi okuduğunu" (Kâzım, 2005: 69) söyler. İnci Enginün de Berfe'nin "edebiyatımızda şairaneliği" ortadan kaldıran bir şair olarak görülebileceğini" belirtir (Enginün, 2005: 119). Orhan Veli'den özellikle "şiiri sokağa indirmesinden müthiş etkilenen Berfe, buna rağmen kendi deyimiyle ona hiç öykünmez (Kâzım, 2005: 163).

Şiirini izleyen belli bir okur çevresi vardır. Berfe'nin şiirlerinin yapısal çözümlemesi de yapılmamış, teknik açıdan irdelenmemiş, ancak birkaç eleştirel denemede bu şiirler hakkında önemli saptamalara yer verilmiştir. Berfe, yorgunluk dönemi şairi olmuştur. İroni onun şiirlerinin temel dayanağı olmuştur. Çoğu eserinde birbiriyle çelişen yönler vardır. "Süreyya Berfe'yi, 60'lı yılların toplumcu şiiri içinde ayırıcı kılan özellik, onun ideoloji ve siyasete müdahil olmadan toplumcu bir şiir kurmuş olmasında görülmektedir. Siyasal ortamdaki dönemselleşmiş ideolojik bağlamlara gereksinim duymayan, dolayısıyla onlardan bağımsız bir toplumcu şiiri dile getirir, Berfe'nin ilk yapıtları; gerek *Gün Ola* (1969) ve gerekse *Savrulan* (1971). Berfe'nin şiirini beş ögenin oluşturduğu bir düzleme oturtan Kâzım, bunları; "tavır, duru bir dil, doğa, insan ve bağlantısızlık" olarak kategorize ettikten sonra sonuncusuyla ilgili şu tespiti yapar: ".hiçbir akıma, ustaya, duruma bağlanmamıştır Berfe şiiri; ama hepsine bir bakış atmayı unutmamıştır" (Kâzım, 2005; 82).

Berfe, 1969'da kendi kuşağının ortak şiir anlayışına karşı çıkararak "insanlarla dertleşmek isteyen, düz yazı ile şiir arasında bıçak sırtı bir dengenin kurulduğu bir şiire yönelmiştir. Daha sonraki şiirlerinde, halk şiirinin imkânlarından yararlanarak gerçekçi temaları, sağlam gözlemlerle, sıcak ve içtenlikli bir hava içinde vermeyi başarmıştır.

Sonuç olarak Berfe, siyaseti ve ideolojiyi baskın tutmak yerine Anadolu'yu bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermeyi, Anadolu'ya sevgiyle bakmayı, sıcaklığı ve içtenliği ön planda tutmuştur.

1.3. Süreyya Berfe'nin Eserleri

Süreyya Berfe edebiyat dünyasına şiir ve çocuk kitapları gibi çeşitli türlerde on altı eseriyle katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte Süreyya Berfe daha çok şairliği ile tanınır.

1.3.1. Süreyya Berfe'nin Şiir Kitapları:

- Gün Ola... (1969, FKF)
- Savrulan (1971, Yücel Yayınları)
- Hayat ile Şiir (1980, Hür Yayın)
- **Ufkun Dışında (1985, De Yayınevi)**
- Şiir Çalışmaları (1992, Can Yayınları)
- Ruhumun (1998, Yapı Kredi Yayınları)
- Kalfa (1999) Yapı Kredi Yayınları 1. Baskı: Mayıs 1999
- Seçme Şiirler (2001, Adam Yayınları)
- Nâbiga (2001, Adam Yayınları)
- Seni Seviyorum (2002, Adam Yayınları)
- Foklar Söyledi Ben Yazdım (2005) Yapı Kredi Yayınları
- Çıkrık (2008, Yapı Kredi Yayınları)
- Kalfa - Toplu Şiirler (1965-2005) Yapı Kredi Yayınları 2. Baskı: Şubat 2009

1.3.2. Süreyya Berfe'nin Çocuk Kitapları:

- İlkokullar İçin Matematik (1976, Milliyet Yayınları)
- Çocukça (2006, Tudem Yayınları)
- Eksik Alfabe (2006, Tudem Yayınları)

1.4. Süreyya Berfe'nin Aldığı Ödüller

- TMTF Kültür Yarışması Şiir Dalı Birincilik Ödülü (1966)
- Cemal Süreyya Şiir Ödülü (1991)
- Behçet Necatigil Şiir Ödülü (2002)
- Orhon Murat Arıburnu Şiir Ödülü (2002)
- Melih Cevdet Anday Şiir Ödülü (2011)

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, seçilen yöntemin araştırmaya uygunluğu, ilkeleri, uygulama alanları, çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizinde izlenen sıralamaya ilişkin araştırmayı aydınlatıcı bilgiler sunulmuştur.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bir kimsenin tanık olduğu bir olayı anlatırken gereksiz ayrıntılara girmeden onu amaca uygun olarak özetleyecek formüller simgeler bulma çabasına model denir (Karasar, 1984: 79). Araştırma modeli ise bir araştırmanın amacına uygun ve ekonomik olarak verilerin toplanması, çözümlenebilmesi için gerekli koşulları düzenlemeye denir (Karasar, 1984: 79).

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. İstatistiksel veri analizine dayalı nicel araştırmanın aksine nitel araştırma, insanların olaylara ne tür anlamlar yükledikleri, diğer bir deyişle olayları nasıl niteledikleri sorusuna cevap aramaktır (Dey, 1993). İnsanların olaylara dönük öznel bakış açılarını bulmayı hedeflemesi açısından Storey (2007)'e göre nitel araştırma, nicel araştırmalardan daha üstündür. Tüm bu açıklamaların ortak paydasında nitel araştırmanın insanın kendisini ve çevresini tanımlama çabası olduğu söylenebilir.

Bu anlamda da araştırma, bir durumun olabildiğince ayrıntılı olarak ele alınıp değerlendirilmesi bağlamında ise betimsel bir çalışmadır. Betimsel (descriptive) araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2013). Bu çalışmada Süreyya Berfe'nin şiirleri, "Duygular" ana temasını ele alması açısından tarama modeli ile de desteklenerek ayrıntılı olarak incelenmiş ve bulgular değerlendirilerek sonuçlara ulaşılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu/ Evren ve Örneklem

Bu çalışmada; Süreyya Berfe'nin tüm şiirlerini içeren "Ufkun Dışında" adlı eser çalışma grubunu oluşturmaktadır. Bu eserin örneklem olarak seçilme sebebi tüm şiirleri

içeren antoloji eseri olmasındandır. Bu kapsamda Berfe'nin altı şiir kitabındaki toplam yüz elli bir (151) şiir incelenmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmanın araştırma alanı Süreyya Berfe'nin "Ufkun Dışında" adlı eseridir. Araştırma kapsamında öncelikle araştırma problemi ardından şiirlerin inceleneceği temalar belirlenmiştir. Berfe'nin "Ufkun Dışında" adlı eseri temin edilip şiirler Türkçe Öğretim Programında belirlenen "Duygular" ana teması bağlamında değerlendirilmiştir. İlgili alanyazın taramasından elde edilen verilerle kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Alanla ilgili kaynaklar; ilköğretim ikinci kademe derslerine ait Türkçe Öğretim Programları, bildiriler, makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri, kütüphane araştırmaları ve internet taraması yoluyla elde edilmiştir. Elde edilen bilgiler fişleme yoluyla işaretlenmiş, değerlendirilmiş ve anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde birleştirilmiştir. Sonuç olarak eserin temalar açısından gösterdiği özellikler ışığında önerilerde bulunulmuştur.

2.4. Verilerin Analizi

Bu araştırmanın modeli tarama modelidir. Öktem (2005)'e göre tarama modeli, araştırmanın konu ve problemini oluşturan olayın kendi koşulları içinde tanımlanmaya çalışılmasıdır. Küçükbasmacı ve Yılmaz (2009)'a göre tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırmacı yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, nesne veya durum kendi koşulları içinde ele alınmaktadır. Bu çalışmanın araştırma alanı Berfe'nin yazdığı "Ufkun Dışında" adlı eser olduğundan söz konusu şiirler Türkçe Öğretim Programı'ndaki "Duygular" ana teması açısından incelenmiştir. Öncelikle temalar ayrı başlıklar altında listelenmiş, bu çözümleme sonucunda ulaşılan bilgiler bulgular bölümünde değerlendirilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR ve YORUM

Çalışmanın bu aşamasında araştırmanın amaçları doğrultusunda ulaşılan bulgulara ve yorumlarına yer verilmektedir.

3.1. Süreyya Berfe'nin "Ufkun Dışında" Adlı Eserinde "Duygular" Ana Temasına İlişkin Temalar

Çalışmamızın bu bölümünde Berfe'nin şiirleri tema açısından sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada şiirlerin içeriği dikkate alınmıştır.

3.1.1. Özlem

Özlem; bir kimseyi veya bir şeyi görme, ona kavuşma isteği olarak tanımlanabilir. İnsan sevgi duyduğu, kendisi için önemli olan değerleri özler. Söz konusu değerler maddi ve manevi nitelik taşıyabilir. Özlem en doğal haliyle, gidenlerin kalanları hissetmesi olarak kabul edilebilir. Berfe'nin özlemi hatıralarında saklıdır denilebilir.

"Ve ilerde

Kasabanın çok ötesinde

Peşlerinde sabahı sürükleyen

Belki de beni özleyen

Tenteli arabalar" (Kasabadan Uzakta, s. 25)

Özlem bir arayıştır, kaybettiğin ve gitmek zorunda olduğun anlarda hatırına gelen her şeyin sonu tarifsiz bir ıstırap yaşatmasıdır. Şair bu mısralarda da özlemini duyduğu bütün anılarını hatırlamakta ve bunun ıstırabını yaşamaktadır. Berfe, yaşadığı bölgeyi ve o dönemde insanların çok sık kullandığı bütün o değerleri hatırlatarak geçmişine adeta duyduğu hasreti anlatmaktadır.

"Yorgun değilim seninle buluştum

*Bir mendil sevinç yolladım sana askerden
Sevdamın nöbetini tuttum bütün gece” (Nöbetçi, s. 75)*

Şair bu mısralarda, sevdiğine duyduğu özlemi anlatmaktadır. Askerden yolladığı mendile sevinç ve sevgi yerleştirdiğini dile getiren şair, “vatan” gibi aşkına da sadık olduğunu, aşkına da hâlel gelmesin diye nöbette olduğunu hatırlatarak bağlılık yeminine sahip özlem dolu bir âşık profili çizmektedir.

3.1.2. Üzüntü

Üzüntü kavramı, klasik sözlüklerde çoğunlukla istenmeyen bir durumun başa gelmesinden veya geçmişteki bir kayıptan duyulan keder şeklinde tanımlanmaktadır. Üzüntü, sevilen bir şeyin kaybedilmesinden veya amaçlanan bir şeyden ümit kesilmesi yüzünden ortaya çıkan bir durumdur. Üzüntü insanı bazen içinden çıkılamayacak karanlıklara atabilmektedir. İnsanları bedenen karanlık, ruhen üzüntü içinde bırakan farklı nedenler vardır. Bazen kimsenin olmayışı, bazen beklentilerin gerçekleşmemesi, bazen de gücü elinde bulunduranların ışığı kapatmasından kaynaklanır. İnsanın hâleti ruhiyesini şekillendiren bu durumları daha da arttırabiliriz ama her biri unutulmamalıdır ki farklı karanlıklar oluşturmakta, bazen içinden çıkılmaz durumlara sokmaktadır insanları. Hayatımızı devam ettirmemiz için gereken aydınlığın yokluğu karanlıkla beraber bizi çıkmaz sokaklara sokar. Ruhumuzun karanlık ve dar sokaklara da çıktığı yalnız yolculuğu bedenimizin gömüleceği mezardan daha kötüdür. Çıkmaz sokaklarda daldığımız yolculuk çoğu kez bir labirent misali dönüp dolaştığımız yerdir. Aydınlık, yaşamımızı sürükleyen makaradır. Aydınlık umudunun olmaması yaşamımızı sürdüren makaranın koptuğunu ve içimizdeki heyecan mumunun söndüğüne işaretir.

Süreyya Berfe’de üzüntü ve karamsarlık, bazen hiç bitmeyecek karanlıkların sardığı beden ve ruh yalnızlığından, bazen de dönemin siyasi ve toplumsal yozlaşmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanında Berfe’de üzüntü, daha çok karamsarlığından kaynaklanır. Halkın aydınlığını kapatan kişiler ve bu kişilerin destekçileri şairin karanlığı olmuştur. Bu yüzden Berfe, gönlünün kuytularında girdiği labirentten çıkamamıştır. Onun karamsarlığı bizden kaynaklanır. Çünkü o kalemini insanların aydınlığa ulaşması için harcamıştır.

“Şiirim hüznümün içinde yaşar
 Bilmem sesi tutar mı seni
 Çünkü bir gemi bir bilinmeyendir
 Direklerini uzatmış göğe
 Bulutları toplar
 Yanmış ışıkları karanlıktan
 Güneş evine çekildikçe
 Geçici ve kırmızı evine
 Yüzüm gülmüyor sararmaktan

Hüznümün içinde soluklanır şiirim
 Oldukça yorgun bir yanı eksik
 Bilmem sesi tutar mı seni
 Saplanmış bir kumsala ki
 Yakmış denizini çoktan

Şiirimin içinden geçer hüznüm
 Ayakları yok elleri var uzunca elleri
 Sanımca titrek biraz öne büyümüş
 Bilmem sesi tutar mı seni” (Soyut, s. 6)

Bu dizlerde şair, hüznü ile şiiri arasındaki bağlantıdan bahsetmiş ve şiirinin varlığını hüznünün varlığına bağlamıştır. Öyle ki “şiirimin içinde geçen hüznüm” dizesinde de gördüğümüz gibi şiiri yaşatan hüznü, şiirinin ana konusu olmuştur. Şair şiirinin ilk bölümünde, üzüntüsünü ve bu üzüntünün dile yansımalarını anlatmıştır. Anlattıklarının duyulup duyulmadığını, önemsenip önemsenmediğini merak ediyor ve bu düşüncede olmasının nedeni de “çünkü bir gemi bir bilinmeyendir” dizesinde görüldüğü gibi, insanların uzaktan neler yaşadığını anlayamadığımızı tıpkı uzaktan bir gemi gibi olduğumuzu anlatıyor. Şairin üzüntüsünü arttıran durumlardan biri de güneşin batışıdır. Güneşin batışı tıpkı küçük bir kıyamete benzer. Aydınlığın çekilmesidir bu. Bu durum da şairin karanlıkta kalmasına neden olmuştur. Hatta “geçici ve kırmızı evim” dizesinde geçici ev olarak nitelendirdiği dünya hayatıdır aslında. Kısacası şiirin

bütününde hâkim olan hüznün ve üzüntü, şairin hayatını, dünyaya bakış açısını ve bununla birlikte hüznünü aktardığı dil olan şiirini etkilemiştir.

“Ben ağlayınca serçeler uçar

Dünya küçülür gözümde

Durur önümde bir hüznün serpintisi

Yayılır

Yıkma ister acıdan kuleleri” (Papirüs, s. 23)

Sevilmeyen nedenlerle hissedilen bir duygudur hüznün. Şair bu mısralarda bir ruh tedirginliğinin içindedir. Kendini ürkek ve her daim tedirgin olan serçeyle özdeşleştirerek bu üzüntüsünü ispatlamaktadır. Berfe, yaşadığı ruhsal sıkıntıyla bedenini yoran bir acı hissetmektedir. Hüznü iliklerine kadar duyumsayan şair, mısralarıyla tedirgin halini tasvir etmektedir.

“Dağ başından bir su kaynıyor

Akıyor postallarımdan şehre

Sana izin teskeremi yolladım askerden

Acılarımın nöbetini tuttum bütün gece” (Nöbetçi, s. 75)

Berfe, hüznünü özlemiyle yoğurmuştur bu mısralarda. Askerde olmanın şairde oluşturduğu yalnızlık duygusu, onu sevdiğinden ayrı kalmanın yarattığı travmayla yoğurmuş ve olgunlaştırmıştır. Şair bu mısralarda acı çekmektedir. Özlemin, özlemlerinin ve kavuşma isteğinin yarattığı ıstırapı bütün hücrelerinde duymaktadır.

“Çünkü yaşadığım değil

Sızlandığım bir gün

Boğazımda düğümlenen ıssızlık

Büyüyen ıssızlık” (Duygusal Bir Güz Akımı, s. 8)

“İssızlık”, yokluğu çağrıştıran kimsesizliğin, yalnızlığın göstergesidir. Yalnızlık, çekilebilecek bir durum değildir. Şair bu yalnızlığın verdiği acılardan dolayı

sızlanmaktadır. Her geçen gün artan yalnızlık şairi biraz daha karanlığa ve karamsarlığa itmektedir. Çünkü tek kalmak Allah'a mahsustur. Bu yüzden insanoğlu yalnız kalsa da yalnızlığa alışmamıştır. Şair bu dizelerde, ıssız yani yalnız yaşamı ıstıraplı bir güne benzetir ve sessizliğin insana ne kadar zor geldiğini anlatır ve böyle geçen günleri yaşanmamış eksik günler olarak gösterir. Şair, yaşanmamış eksik günlerini ıstıraplı geçirmektedir.

“İşte orada camda

Yüzünde hüznün resmi

Tüyleri yok sıkıntıdan

Uzak uzaklara benim gibi

:

Ürküyor sestem seslerden

Yüzünde hüznün resmi” (Eksik, s. 9)

Şair bu dizelerde kişileştirme yapmıştır. İnsana ait olan bir özelliği kuşa aktarmıştır. Kuşu hüznü ve ürkük gösterirken kendini de kuşların özelliği olan uzaklara gitme, gidebilme özelliğiyle birleştirmiştir. Aslında şair, kendisinde var olan özellikleri kuşa yükleyerek anlatmak istemiştir. Kuşu dışarıda görür gibi anlatan şair, hüznünü kuşun yüzünde, seyrekleşmiş saçlarını kuşun azalan tüylerinde görmektedir. Böyle bir durumda uzakların çağrısıyla gitmek istemiştir. Uzaklarda yaşayan bir insanın ruh hali olan ürkük yani her şeyden korkma peşlerini bırakmamış bu korku, hüznün resmi olarak kuşun yüzüne yansımıştır.

“Gün küçülmüş bir güneşle döner

Benim yeni sevgimde döner

Kısıklı sesli rahibeler gibi

Uçuk rengiyle dolaşır

İçime eski perdeler iner

:

O zaman bavulumu alır giderim

Bu şehirde geçen hayatımı doldururum içine

Terliklerimi tahta masamı bütün sevdiklerimi

Birde uzun yasımı koyarım

Hiç birini incitmeden kararlı ellerimle

:

Sıkıntı veren dar bir evdir

Bu dar evi çok iyi bilirim

Bildiğim için bavulumu alır giderim

Yüzünü alır giderim

Beni korkutan şimşeklerin aydınlattığı

Sesini bile alır giderim” (Rahibe, s. 12)

Şair, hayatının küçük umutlarla devam ettiğini ve bu umutların sevgiyle var olduğunu anlatmaktadır. Azalan ve küçülen umudunu kısık sesli rahibelere benzeten şair, küçük güneşle bir tuttuğu umudunu gölgeleyen perdeleri de sıkıntısının sebebi olarak görmektedir. Umutların küçük olduğu yerde karamsarlık daha baskındır. Aslında umutları gölgeleyen perdeler şairin yüreğine inmiştir. Dünyanın renksizleştiği, umudun azaldığı, yalnızlığın arttığı bir ortamda hayatı devam ettirmek düşünülemez. Bu yüzden şair de bulunduğu ortamdan uzaklaşmak ister. Şairin bavulunu alıp gitmesi aslında ölümü çağırıştırır. Ama şair giderken yalnız gitmez. Yaşadığı şehirde unutmadığı anılarını ve hayatı boyunca onu bırakmayan hüznünü beraberinde götürür. Çünkü hiç kimse anılarından ve sıkıntılarından kaçmakla kurtulamaz. Nereye giderse gitsin yürekteki yerlerini korurlar. Bu yüzden onları isteyerek götürdüğünü söyleyerek kendini rahatlatmak ister. “Sıkıntı veren dar bir evdir” dizesinde şair dünyayı kastederken; dünyayı ve dünya düzenini çok iyi bildiğini bu yüzdende en iyisinin buralardan gitmek de olduğunu söyler. Giderken sevgilinin yüzünü ve şimşeklerin aydınlattığı sevgilinin sesini beraberinde götürmektedir. Şimşeklerin aydınlığını sevgilinin yüzüne, sesini de sevgilinin sesine benzetir. Dünyanın kararmaya, karanlık altında kalmaya başladığı bir an da ansızın çakan şimşekler insanı korkutsa da küçük bir an bile olsa dünyayı aydınlatır.

Bununla bir bağlantı kuran şair karanlık da ve korku içinde devam eden hayatını ansızın akla gelen sevgiliyle aydınlandığını anlatmıştır. Şairin karanlık dünyasının şimşeği sevgilisidir. Onun yokluğu gitmeyi gerektirir.

“Gözlerimin içine yerleşmiş karanlık iyice içine

Çatıda çalgıcılarla yırtıcı kuşlar

Kırağı çökmüş damlar üstüne konuşuyorlar

:

Alacakaranlık bir gecede diyorum

Çünkü geceden başka bir söz bilmiyorum” (Dolunay, s. 15)

Şairin ilk dizede söylediği gibi karanlığın iyice hayatına yerleştiğini görmekteyiz. Karanlık, karamsarlığın ta kendisidir. Karanlık ve gece gibi kelimelerle şair, halet-i ruhiyesinin hüznü olduğunu ve acılar çektiğini göstermektedir. Gece ile ruh hali arasında bir bağlantı vardır. Karamsar ve hüznü olduğundan dolayı kendini ifade etmek için karanlığı yani karanlığın en fazla olduğu zaman olan geceyi seçmiştir. Aydınlık, mutluluk, bahtiyarlık adına bir söz bilmemesi mahzunluğun göstergesidir. Şairin hayatına hâkim olan bu karanlık yüzünden şairin hayatı geceden ibaret olarak kalmıştır.

“Ey geceden artakalan sabah

Biç yüzümün tarlasını orağınla

Yüzümü o kadar sevmiyorum

Ağzım bir tomurcuktur uçlanır kenarında

Biç biç de sesim çıksın” (Dolunay, s. 16)

Sabah aydınlıktır. Yeni bir günün doğuşu, yeni umutların başlangıcıdır. Şair, yüzümün tarlası sözü ile yüzünün karanlığını belirtir. Yüzünün karanlığına sabah ışıklarının vurmasıyla aydınlanacağına inanır. Şair, ağzını da tomurcuğa benzetir. Tomurcuk şairin konuşmasına engeldir. Tomurcuklar güneş ışığıyla birlikte açar böylelikle şairin konuşmasına engel olan tomurcuk da filizlenir. Şair, karanlıktan

kurtuluşun doğacak yeni günlerin, güneşin ve aydınlığın sayesinde filizlenecek tomurcuklar ile olacağını söylemektedir.

“Çürüyor

Kuşların ve denizin sesi

Düşük kollarımda uyuyor çocuğum

Yeni doğmuş bir aşkın cesedi” (Aşkın Cesedi, s. 18)

Şair, yeni başlamış olan aşkının ölümünü anlatmaktadır. Herhangi bir sebepten dolayı yaşadığı ayrılığın etkisiyle karanlık dünyasına kapanmıştır. Aşk, insanın bu dünyada yaşayacağı en güzel duygulardan biridir. Bu yüzden insan âşık olunca mutludur. Kuş cıvıltıları, denizlerdeki dalga sesleri âşık olan için çok anlamlı ve çok güzeldir. Fakat daha kavuşmadan kaybetmiş ve ayrılmış bir insan için bütün güzellikler anlam kaybeder hatta acı verir. Ruhtaki coşkunun kulağa hoş gelen bütün sesler de anlamlarını kaybederek birer ses yığınına dönüşür. Aşkın varlığıyla anlam kazanan bütün güzellikler ayrılıkla aşkın cesedine dönüşür, âşığın gözünde ölürler.

“Ben ağlayınca serçeler uçar

Dünya küçülür gözümde

Durur önümde bir hüznün serpintisi

Yayılır

Yıkmak ister acıdan kuleleri” (Son Ayların Şiiri, s. 23)

Şair acılarını yüksek bir kuleye benzetir. Hüznünün artması ve yayılması acılardan kurtulmaya itse de şairi bunda başarılı olamaz. Çünkü insan acılardan oluşan kaleyi hüznle yıkamaz. Şair, hep hüznün serpen hayat yüzünden umutla bakamaz, belki umutla bakabilse acıların oluşturduğu kuleyi yıkabilecek bitmez acılarından kurtulabilecekti. Bunun yanında şair kendini dünyanın merkezinde görmektedir. “ Ben ağlayınca serçeler uçar” dizesinde şair ağlayışını serçenin ağlamasından üstün göstermektedir. Bilindiği üzere serçeler akan gözyaşlarından sonra ölürler.

Bu kadar değerli gözyaşlarına sahip olmalarına rağmen şair, kendisinin ağlayışını gören serçelerin uçup gittiklerini kendilerinden daha değerli gözyaşı döken birinin yanında kalmak istemeyişlerini anlatır.

“Vay bana vaylar bana

Göynür ciğerim

Damağım tak tak öter

Su vermez çaylar bana

İlyas nerde ben neredeyim

Kuru duayı nideyim

Soğuk vurmuş bozarmış etim

Geçit vermez dağlar bana

:

Döşek olmaz taşlar bana

El uzatmaz eller bana” (Türküler, s. 28)

Şair bu dizelerde de sıkıntılarını dışa vurmuştur. Ciğerinin yandığını bundan dolayı damağının kurduğunu ve suyun kaynağı olan çayların bile ona su vermediğini söyler. Burada su, sembol olarak kullanılmıştır. Su, insanın ferahlamasını ve rahatlamasını sağlar. İkinci dördlükte ise ozan Hz. İlyas ile aralarındaki mesafeden söz etmiştir. Hz. İlyas suda mahsur kalanlara yardım eden bir peygamberdir. Suda mahsur kalanlar Allah’a dua ederek Hz. İlyas (A.S)’tan yardım dilerler. Denizlerde meydana gelen birçok felaketten kurtuluşun bunun sayesinde olduğu anlatılmaktadır. Şair buna rağmen bir şey yapılmadığı, bir çaba sarf edilmediği takdirde kuru duaya karşıdır. Bu duanın kabul olmayacağına inanır. Bunların yanında şair, bütün canlı cansız varlıklardan ve bütün dünyadan şikâyetçidir. Boğulacak olsa dahi herkese yardım eden Hz. İlyas’ın bile ona yetişmeyeceğini, onu kurtarmayacağına kendini inandırmış, dünyaya küsmüştür. Dünyaya küsmesiyle birlikte kararın gökyüzü, karamsar kılmıştır kendisini. Hiçbir nesneye ya da maddeye olumlu bakamaz hale gelmiş ve kendini hiç kimsenin yardım etmeyeceğine inandırmıştır.

*“Bozkırın ortası bir kara duman
Bitmez yelleri dumanı bitmez
Yaz bahar gelmeden kar kalkıp gitmez
Bulutı göklere ağlıyor aman*

*Gözümü açsam belalar görünür
Başımı kaldırsam ağlar görünür
Yüreğim yerine sığmıyor aman” (Türküler, s. 29)*

İnsan bir nesneyi nasıl görmek isterse öyle algılar. İyi bakan, iyi görür; iyi gören hayattan zevk alır. Ama kötü bakan sadece kötü görür ve hayatı sadece karanlıktan ibaret olur. İyi ve kötü bakmayı hiç şüphesiz insanların ruh halleri belirler. Üzgün bir insanın nesneye bakışı hep kendi gibidir. Bu dizelerde de şair, dünyaya üzgün baktığından halet-i ruhiyesine göre dünyayı algılamış ve bazı olayları kendi ruh haline göre yorumlamıştır. “Bozkırın ortası bir kara duman” ve “Bulutı göklere ağlıyor aman” dizelerinde bunu görmekteyiz. Mutlu ve huzurlu insanlar için rahmet ve bereket anlamı taşıyan yağmur, şairin gözünde bulutun göklerin haline ağlaması olarak yansımıştır. Şair gerçekten çok karamsardır ve üzüntü içindedir.

*“Ekmek kurumuş
Zeytin çekmiş yağını
Yürüdüm yutkuna yutkuna
Toza bilendi midem
Gözlerim soldu
Armuda vardım yüksek
Bostana vardım ellerin
Köy hayat kadar irak
Dönendim durdum
Bir dost bulamadım
Gün akşam oldu
Taze yavrum kan kusuyor
Tezek tükenmiş*

Oda çekmiş sıcağını
Düşündüm tütünü sara sara
Ağuyla dağlandı ciğerim
Yüzümün rengi durdu
Avrada baktım ağlıyor
Komşuya vardım susuyor
Kasaba devlet kadar irak
Yol kapalı
Bir dost bulamadım
Öküzler zayıflamış
Toprak çekmiş elini
Eridim hilal oldum
Sele karıştı terim
 :
Gücüm dondu
Kapılar kapanmış
Hükümet çekmiş ayağını” (Bir Dost Bulamadım Gün Akşam Oldu, s. 32)

Denize gitsek deniz kurur misali, şair de elini neye uzatsa ona varamadığını anlatmaktadır. Ekmeğin kurduğunu, zeytinin yağını çektiğini ve elini uzattığı ağaçlara bile varamadığını söyleyerek bunları talihsizliğine, bahtsızlığına bağlamıştır. Bunun yanında bunca karamsar tablonun sebepleri arasında devletin de görevlerini yerine getirmediği üzerinde durmuştur. Bir dost bulamadım derken şair, yalnızlığını anlatmaya çalışmıştır. Yalnızlıktan, sorumluların sorumsuzluklarından ve insanların onu anlamamasından şikâyetçidir. Şair insanlara, hayvanlara, köye, kasabaya, devlete, hükümete, zeytine, tezeğe, öküze kısacası her şeye kendi akıl penceresinden bakmış ve bunların olumsuzluklarını göstermeye çalışmıştır. Canlı cansız bütün varlıklara karamsar bir şekilde bakan şair, karanlığa ışık tutsa da karanlıkta kalmıştır. Çünkü bir dost bulamadan gün onun için akşam olmuştur.

“Kadınım kuşluk vakti boğuldu
Etekleri değerken suya

Büyümesi durdu buğdayın

Dağların benzi soldu

Çekildi gücüm kuvvetim” (Yalnız Kalan Erkeğin Türküsü, s. 52)

Kuşluk vakti sevgilisinin boğulması şairi karanlık içinde bırakmıştır. Buğdayın büyümemesi, dağların benzinin solması ve gücünün kuvvetinin azalmasını sevgilisinin ölümüne bağlamıştır. Ama buğday olgunlaşınca artık büyümeyi ve dağlardaki otlarda ilk yeşilliklerini kaybetmeye başlayıp solmaya başlar. Bu durumları farklı görmek ve farklı yorumlamak şairin karamsarlığından, üzüntüsünden kaynaklanmaktadır.

“Uykular terk etti geceleri

Yastıklar diken oldu

Ekinlere çul olan kar

Ve bereket olan yağmur

Dert oldu

Düzüldüler yollara

Sel ha geldi ha gelecek

Yıldırımlar dövüyor tepeleri

Obanın eli böğründe

Yaşardı umutlar

Yaşardı içim

Kalk gidelim” (Anadolu Destanı, s. 56)

Bu dizelerde şairin doğa ve tabiat olaylarından bahsederken yine belli bir noktadan sonraki karamsarlığını görmekteyiz. “Uykular terk etti geceleri” dizesinde uyuyamamanın nedenini dikenli yastığa bağlarken aslında uyutmayan düşüncelerini kastetmiştir. Gerçekten de insanlar geceleri daha çok düşünürler ve bu düşünceler şairin yastığındaki dikenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uyutmayan kötü düşünceler artarken insanoğlunun vazgeçilmezi olan toprak ve suyu bile gözden düşürmüş ve kurtuluşun sadece gitmekte olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Kar ve yağmur birer bereket sembolüken onları dert olarak görmesi, toprak ve su gibi vazgeçilmezlerimize karamsar bakması onun ne denli büyük dertlerle baş

başa olduğunu bizlere göstermektedir. Su ve toprak hayatı temsil eder, gitmek ise ölümü temsil eder. Bu iki zıt kavramı bir arada kullanan şair, hayata devamlılığımızı sağlayacak olan kavramları felaket olarak gösterirken yaşamdan soğumuşluğunu ve kurtuluşunu gitmekte bulmuştur. Her şeyi bırakıp gitmek uyutmayan düşüncelerden tek kaçış yoludur.

“Bu günler kötü günler

Bir soğuk kuyu bile alamam eşime

Saat geri dönmüyor” (Sevgiyle Başlarız İşimize, s. 60)

Bu dizelerde şair yaşanan günlerin kötü günler olduğunu, geçmişte yaşanmış olan güzelliklerinde çok uzakta kaldığını ve geçen zamanın geri dönmediğini anlatmaya çalışır. “Bir soğuk kuyu bile alamam eşime” dizesinde soğuk kuyu sözüyle aslında kabri kasteden şair, bu zamanda ölümün bile parayla olduğuna işaret eder. Soğuk kuyu ile kabir arasında benzerlik kuran şair, ölümün soğuk yüzünü kabir karanlığıyla birleştirir. İnsanların son yolculuğu olan ölümden bile karşımıza çıkan maddiyat şairin içinde ukde olmuş ve bu durumun verdiği acıları trajik bir biçimde yaşamıştır.

“Karanlık

Güneş kara gök kara

Babaların boynu bükük” (İncir Ağaçları, s. 80)

Güneş ışıktır, aydınlıktır. Gökyüzü huzur, mutluluk ve özgürlüktür. Bu dizelerde ise şair güneşi karanlık yani karanlık saçan olarak gösterirken gökyüzünü de karanlık ışık saçan güneş yüzünden kara görmektedir. Şairin aslında güneş olarak gösterdiği yöneten kesimidir. Güneş görevinde olması gereken insanlar saçtıkları karanlıkla hayatımızı karartmışlardır. Yoksulluk ve fakirlik insanları daha da karamsarlaştırmıştır. “Babanın boynu bükük” dizesinde ise babanın boynunu bükken durum üzerinde durmuştur. Bir babanın boynunu bükken durum ise evine bir lokma ekmeği götürememektir. Bu duruma düşüşün nedenini güneşin saçtığı karanlık üzerinden bizi yönetenlere atmıştır.

“Dışarıda kızgın bir yel esiyor

Görüyorum

:

Gelen olsa olsa kış gecesidir

Yıllardır böyle bu

Açmayın kapıyı ellerim” (Şiirler, s. 84)

Şair, “Dışarıda kızgın bir yel esiyor” dizesinde kızgın yel tabiriyle dış ve iç güçlerden bahsediyor. Bunları kızgın yele benzeterek bu güçleri görmeyenlerin aksine gördüğünü, yaptıkları haksızlıkların önünde durmaya çalışsa da başarılı olamadığını, bu yel karşısında savrulduğunu belirtmiştir. Ve böyle giderse gelecek olan mevsimin sadece kış olabileceğini ve kışın zaten yıllardır hâkim olduğunu anlatmıştır.

Kış mevsimi soğuğu, yalnızlığı, ölümü ve kötü günleri temsil eder. Çünkü kış mevsimi doğanın ölümünü gösterir. Kış geldi mi nebatat ve hayvanat âlemi uykuya dalar. İnsanlarda tıpkı hayvanlar gibi evlerine çekilirler. Ama insanlar arasında farklı bir durum vardır. Yalnız olanlar için eve çekilmek oldukça güç bir durumdur ve zaman geçmek bilmez. Yalnız olan şair içinde aynı durum geçerli olacağı için kışın gelişini istememektedir.

“Canı uğurlarken akan gözyaşım

Çağın avucunda boğulan dostluklar

Şaşkınlım

Sesime sevinç yakışmıyor” (Dostluklarda, s. 92)

Dostluk kavramı insanoğlunun yaratılışından beri var olan ve ihtiyaç duyulan bir gerçektir. Çünkü insanlar başlarından geçen üzüntü, keder, sevinç kısacası her türlü duyguyu başkalarına anlatma gereği duyarlar. Dost sadece bunları dinleyen değildir. Var olan sorunlara çözümler bulan, anlattıkça dertleri azaltan, paylaştıkça sevinçleri arttıran kişidir aynı zamanda.

Şair, “Çağın avucunda boğulan dostluklar” dizesinde bu çağdaki dostlukların yalan olduğunu menfaat ve çıkar yüzünden gerçek dostluklarında yok olduğunu

anlatmak ister. Menfaatin ve çıkarın ön planda olduğu bir çağda gerçek dostlukların feda edilmesinden yakınmaktadır. Ve bu durum şairi şaşırtmaktadır. Böyle bir toplumda yaşamak şairin karanlık dünyasını daha da karartırken; kararın dünyasının içinde sevinç kelimesinin bir anlam ifade etmediğini ve sevinç kelimesinin kendini ve dönemini yansıtmadığını, bu dönemin kullanılmayacak kelimelerinden biri olduğunu belirtmektedir.

*“Eskiden hiç böyle değildim
 İnandığım inanmadığım her şeyin anlamı değişti
 Ne yaptysam ne yapıyorsam anlamı değişti
 Dostluğun arkadaşlığın anlamı değişti
 Sevgi aşk kadın evlilik, bunlarında anlamı değişti
 Şöyle diyor devrimlerin ustası
 “Böyle dönemlerde en yakın tehlikeler alkol, seks ve intihardır”
 Ben bilmeden ilkini seçtim demek ki
 İkinciye seçmek için ne vaktim var ne de param var
 Üçüncü şık ise şuan uzak
 :
 Her akşam olmasa bile sık sık çekiyorum pır nayı
 Bu akşamda çekeceğim şimdiden belli oluyor
 Güzel bir sabah çünkü yüzde bin güzel
 Ama ben anlamıyorum güzelliğini” (Yazı, s. 105)*

Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir. İnsanlar, hayvanlar, bitkiler, toplumlar, değerler her şey ama her şey her geçen gün değişiyor. Bu gün savunduğumuz değer, inandığımız bir şey yarın inkâr ettiğimiz bir unsur olabiliyor. Tabi kavramlar da değişiyor; dün başka bir anlama gelen bir sözcük bugün başka bir anlama gelebiliyor. Dün iyiyi temsil eden, bugün kötüyü temsil edebiliyor. Bu yüzden şair, bu değişimin şaşkınlığıyla eskiden böyle olmadığını inanıp, inanmadığı; dostluğun, arkadaşlığın; sevgi, aşk, kadın, evlilik gibi tüm durum ve kavramların anlamının değiştiğini söyleyerek bu değişimin sonucu olarak da kendini muallâkta hissetmektedir. Buna benzer bir durum yaşamış olan şairin devrimlerin ustası dediği kişi kurtuluşu içki, seks

ve intiharda bulmuştur. Şair de bilmeden de olsa ilk yolu yani içkiyi seçtiğini söylemiştir. Bu tercihi yaparken de eleştiri yapmadan geçmeyen şair maddi sıkıntılardan dolayı ikinci yolu seçemediğini söylemiştir.

Aşk, kadın, evlilik, dostluk gibi kavramlar, kültürümüzde yeri doldurulamayacak derecede önemli kavramlardır. Bu kavramlar saflığın, temizliğin, samimiyetin ve dürüstlüğün göstergesidir. Menfaat üzerine inşa edilmiş dostluklar bile bugün doymayan insanoğlunun isteklerine boyun eğmiş ve yıkılmıştır. Bir gün içinde tanışıp aynı gün seni seviyorum sözcüğünü çok duyduğumuz bir gündeyiz. Yalanla başlayan yalanla biten aşklarda insanoğlunun kötü emellerine boyun eğmiştir. Sevgi değersizleşmiş çünkü bugün en fazla en güçlü olan sevilmiştir. Kalbimiz bile bozuk fikirlerimize boyun eğmiştir. Kadının aklımızda kalan kutsal değeri bugün seks objesiyle eşdeğer olmuştur. Vicdanımız günahımıza uymuş fena fikirlerimize boyun eğmiştir. Evlilik ömrümüzün en önemli kararı, en büyük virajı ve geleceğimizi oluşturan çekirdek iken şimdi iki üç ay içinde evlenilip boşanılan sıradan bir oyun haline gelmiştir. Geleceğimizde bozulmuş zamana boyun eğmiştir. Böyle olması dünyanın ne kadar kötü bir hal aldığı insanların eşref-i mahlûkat iken nasıl esfelis-sefilin olduklarının göstergesidir. Bunları düşünen, nasıl bu hale geldiğimizi kendine soran şair, bu gece de içkiye sarılacağını söyler. Çünkü bu halimizi düşünürken geleceği karanlık gören şair, kurtuluşu içkide bulabileceğini ya da en azından unutabileceğini söylemektedir.

Doğan günün güzel olduğunu aslında doğan her günün güzel olduğunu ama değişen dünya ve değişen insanlık değerleri şairin bakış açısını değiştirmiş bu güzellikleri göremez hale getirmiştir.

“Ölüm yeni öğrenmişti, öğrenmemiştii bile

İzler bırakan sivri soğuk yürümeyi

Açıyor arayı şimdi gençliğim geç kaldın” (Son İlk Yazlar İçin, s. 116)

Genç iken çocukluğun, yaşlı iken gençliğin kıymetini anlarız. İnsanoğlu hep bir şeyleri kaybettikten sonra kaybettiğinin değerini anlar. Şair, mesafeyi gittikçe açan gençliğini özlemekte, ölüme yaklaşan adımları soğuk adımlar olarak göstererek ölümü

son olarak anlatır. “Son İlk Yazlar İçin” şiirin başlığında olan son ve ilk kelimeleri birbirinden uzak anlamlar ifade etmelerine rağmen beraber kullanılmıştır. Son ölüme dikkat çekerken, ilk yaşama bağlılığı göstermektedir.

“Sabah serdi örtüsünü üstümüze

Yalnız bulutlar gördü bizi

Birde sessizlik sevindi, büyüdü

:

Kül renkli baş döndüren bir sabah

:

Bir gün her şey sona erse

İhtiyarlasa kafam, kalbim ve şiirim

Hiçbirini hatırlamasam yaşadıklarımın

Etimdeki ateş, derimdeki alev beni terk etse

Nerede olduğunu bilmesem senin

Hiç kimsede bilmese” (Yazılmaması Gereken Şeyler, s. 126)

Günün doğuşunu şair, sabah örtüsü olarak gösterir. Şairin gökyüzünü bulutlarla görmesi kendi iç dünyasının karanlığından kaynaklanmaktadır. Bulutlu bir günde gökyüzü gridir. Şair, havanın gri olmasını düşüncelerine bağlamıştır; beyaz ve aydınlık gökyüzü şairin karanlık dünyasında süzülen siyahla birleşerek kül renkli bir sabah ortaya çıkarmıştır. Bunun yanında şair, sevgilinin ayrılığından dolayı eskiye dair ne varsa unutmak istemektedir. Kafasındaki düşüncelerin, yüreğindeki sevgili motifinin, şiirine yansıyan sevgili hayalinin sona ermesini, yaşlanıp ölmesini ister. Daha geniş bir açıyla yaşanmış ya da yaşanacak her şeyi unutup onu yakan hayallerden kurtulmak için ölmek ister. Kısacası şair sevgilinin adını, mekânını, onu hatırlatan her şeyi unutup yanan bağrının ölüm soğukluğuyla sönmesini istemektedir.

“Bütün ikindiler çabuk olur

Aydınlık yavaş yürür

:

Hızla yayılır kuraklık

Kaçıyor bereketi sözcüklerin bile” (Suçlu Şiirler, s. 134)

İkinci vakti akşamın habercisidir. İkinci vaktiyle şair aslında gençlik dönemimizi kastetmektedir. “Hızla yayılır kuraklık” dizesi gençliğin yerinde kalmadığını, akıp giden zaman içinde ömrün geçtiğini, üretken çağımız olan gençliğin yerini yaşlılığa bırakması anlatılır. Yaşlılıkla birlikte insan beyni tıpkı toprak gibi kuraklaşır ve bir şey üretemez hal alır.

*“Akşam dönmüş yüzünü
Ne bize bakıyor ne denize
Andırıyor gelecek günlerin uzaklığını
Meraklı bekliyor güzü” (Uzaktan, s. 135)*

Akşam karanlıktır, karamsarlığın göstergesidir. Karanlığın yüzünü dönmesi gelecek günlerin karanlık olacağını habercisidir. Deniz mavidir ve mavi ferahlığın göstergesidir. Gelecek günlerin bu mavilikten uzak, karanlığa yakın olduğunu, yaşanacak günlerin güz günleri olacağını söylemiştir. Güz sona yakınlığa ve bitişe işaretir. Şairin gelecek beklentisi “güz” olduğu için güzü yaşayacaktır.

*“Ayrılık yığı bulutları üstüme
İnsanlar uzaklaştı söz bitti
Yalnız baykuş öttü kuşlar içinde” (Senden Sonra, s. 137)*

Bu dizelerde şair, ayrılıktan dolayı kararan dünyasına işaret eder. Ayrılığın üzerinde yarattığı ruh haliyle içine çekilen şair, insanların kendinden uzaklaştığını ve konuşmaların kesildiğini söylemektedir. Kuşların ötüşü sevgiyi, sevgiliyle birlikteliğin mutluluğunu ifade ederken kuşların içinde baykuşun ötüşü uğursuzluğun, şanssızlığın göstergesidir. Ayrılığın bir işareti de kuşların içinde baykuşun ötüşüdür.

*“Babası vurgun yemiş
Dönmemiş sürgünden
Tortop olmuş oturuyor kıyıda*

Ufka bakıyor

Yaşını bile unutmuş” (Şiir Çalışmaları, s. 152)

Bir çocuk için en önemli şey sığınacağı ve onu tehlikelerden koruyacak bir limanın olmasıdır. Çocuk için bu liman babadır. Babalık çok farklı bir görev yükler insana. Öyle ki baba olunduğu ilk andan itibaren kişi kendini öldürür ve artık tek varlık saydığı çocukları için yaşar. Baba olmasa çocuk tehlike anında sığınılacak bir limandan mahrum kalır ve çocuk tek övünç kaynağından uzakta garip bir yaşam sürdürür. Çocukluğunu yaşatacak bir babanın yokluğu, çocuğun varlık ile yokluk arasında bir yerde kalmasına sebep olacaktır. Ne istediğini bilmeyen, ne yaptığını bile unutan bir çocukluk, hayatın tamamına hüküm süren bir karanlığa dönüşecektir. Şair bu dizelerde babası sürgüne gönderilmiş, babasız büyümüş bir çocuğun hayallere dalan yalnızlığını anlatıyor. Babasız bir yaşamın karanlıklarında kendini bile görmeyen, yalnızlığından habersiz bir çocukluğun sadece bir anını anlatır.

“Gül soldu

Ay çıkmıyor

Çiçek koparıldı

Deniz durdu

Güneş doğmuyor

Tohum dağıldı

Bahçe kurudu

Serçe gelmiyor

Dal kırıldı

Su dondu

Rüzgâr esmiyor

Gazino kapandı

Ay çıkıyor, bulanık

Güneş doğuyor, şüpheli

Serçe geliyor, yaralı

Rüzgâr esiyor, isteksiz

“İnanmıyorum bitmedi” (Hayır, s. 156)

İnsanın yaşadığı bazı durumlar umutsuzluğa, umutsuzluk da karanlıklara dönüşür. Umutlarını kaybetmiş ya da karanlık içinde karamsar bakan bir insan dünyaya ait ne varsa her şeyi farklı bir biçimde algılar. Gördükleri, karanlık hayat süzgecinden geçerken farklılaşır. Daha doğrusu kendi penceresinden baktığı her şey kararır. Gülü solmuş, ayı çıkmaz, çiçeği koparılmış, denizi durgun, güneşi doğmaz, tohumu dağılmaz, bahçeyi kurumuş, serçeyi gelmez, rüzgârı esmez... vb. gibi görür. Çünkü düşünceleri hüznü, ruh dünyası karanlıktır.

Şair bu bakış açısından kurtulmak istese de muvaffak olamamıştır. Siyah düşüncelere beyaz bir örtü çekmek isteyen şair, ancak siyahla beyazın karışımı olan gri ile bakabilmiştir hayata. Bu yüzden ayı çıkmış görse de bulanık, güneşi doğuyor görse de şüpheli, serçeyi geliyor görse de yaralı, rüzgârı esiyor görse de isteksiz algılar. Siyah düşüncelerle beyaz umutların karışımı ancak gri olur bu da hayatı tamamen güzelleştirmeye yetmez.

“Soylu yanı bedenimizin

O da geçiyor

Saatler bir ölümden bir ölüme ilerliyor

Yolumuz sanki ölülerimize açılıyor

:

Yağmurun durup durup yağdığı

Bulutların çekilmediği aylar vardır” (Biz mi? , s. 161)

Bütün canlılar doğar, yaşar ve ölürler. Başta insan olmak üzere bütün canlıların en verimli, en faal dönemi gençlik dönemidir. Ama her şeyin sonlu olduğu bu âlemde gençlik de sona erecektir. Ve her saat hatta her geçen dakika bizi ölüme daha da yaklaştıracaktır. Ölülerimize açılan yol ölümle bizi bulacaktır. Bu durum değişmeyen bir gerçektir. Fakat şair, bu doğal durumu henüz gençken, gençliğini yaşıyorken söylemektedir. Karamsarlığı, onu gençliğini yaşamaktan uzaklaştırıp ölümü hatırlatır. Aklına gelen bu düşünceleri durup durup yağın yağmura benzeten şair, bu

karamsarlığın bazen çok uzun süre onu bırakmadığını anlatmıştır. “Bulutların çekilmediği aylar vardır” dizesinde bunu görmekteyiz.

“Kıyıda kimseler yok, sessizlikte yok

Orada burada geniz yakan bir duman, tuhaf bir koku

Ne gitti, ne başlıyor

Nedir bu?” (Gizli Denge, s. 179)

Şair bu dizelerde kimsenin olmayışından yakınmaktadır. Kıyı gibi normalde kalabalık ve cıvıl cıvıl olan bir yerin sessizliğinden bahsetmesi, aslında şairin kalabalıklar arasında yalnız kaldığını göstermektedir. Bu durumun farkında olan şair buna bir anlam verememekte ve ne yaşadığını bilmemektedir. Bu durumu geniz yakan bir dumana ve tuhaf bir kokuya benzetmesi içinde bulunduğu ruh halini göstermektedir.

“Hiç sevmediği bir mevsime giren

Akasyanın dibindeydi” (Yolda Rastladım, s. 183)

Sonbahar geldiğinde yaprak döken ilk ağaçlardan biri akasya ağacıdır. Bu yüzden akasyanın en sevmediği mevsim sonbahardır. Sonbahar tabiatın ölümünü başlatan aynı zamanda insan ömrünün sona yaklaştığını anımsatan bir mevsimdir. Bu mevsimle ömrümüzün en güzel çağı geride kalmış ve yolun sonu görülmeye başlamıştır. Bu dizelerde şair, gençliğin yavaş yavaş tükenip bittiğini ve ömrün sonbaharının geldiğini belirtmektedir. İnsan ömrünün en güzel zamanları gençlik döneminde yaşadıklarıdır. Ama yaşanan her dönemin kendine özgü güzellikleri vardır. Şairimiz ise bunu kabul etmez ve yavaş yavaş ilerleyen yaşın getireceği yaşlılığı sevmediğini söyler. Bu bakış açısının sebebi belki şairimizin üzüntüsünden belki de karamsarlığındandır.

“Bulanık bir sabah

Güneş çoktan doğmuş ama parlamıyor” (Tersine Müslüman, s. 187)

Güneş doğmuş ve parlamıyorsa günün bulutlu olduğunu göstermektedir. Güneşin doğuşu umutlarımızı temsil eder; bulutlu hava ise karamsarlığımızın göstergesidir. Şairin karamsarlığını "Bulanık bir sabah" dizesinde görmekteyiz. Sabahı bulanık gören gözlerin sahibi, kafasındaki bulutları dağıtamamış ve doğan güneşe aldirmeden hayatı karanlıkta yaşamıştır.

*"Zaman kötü
Şairler seyrelti
Canlar haraç mezat*

*Zaman kötü
Petrol tükendi
Buğday bitti" (Zaman, s. 207)*

Zamanın kötü algılanması, petrol ve buğdayın tükenip bitmesi, bunun yanında ölüm kalım mücadelesindeki insan tablosu küçük bir kıyamet senaryosudur. Bu kadar kötü bir tablo ancak karanlık düşünceler ışığıyla hayata bakan bir kişinin abartılı anlatısıdır. Bu abartılı anlatımın yanında değişen insan ve insanla değişen hayata bakış, şairin ıstırabının sebebidir.

Eskiden bir avuç su ve bir lokma kuru ekmek insanları doyururken, azla yetinip fazlaya tamah yokken günümüzde bir fazlası için yapılan büyük hile ve mücadele şairi şaşırtır. Yaşanılan bu zaman, ancak kıyamet koptuğunda mahşerde verilen mücadele gibi görünmüştür şaire. Birlik mücadelesinde olan eski insanımız teklik kavgasına girişmiş ve gelinen noktanın vahametini ancak buğdayın tükenmesi gibi yokluğun en can yakıcı olan durumuyla anlatmaya çalışmıştır.

*"Nasıl başlayabilirim bu şiire
Sen geleceğin içinde gizliyen
Yavrum benim korkulu umudum
Baban sözüm ona bir şairken
Utandır bakamaz yüzüne" (İskele abası, s. 208)*

Bu dizlerde dünyaya oğlunu getirmekten çekinen bir babanın feryadını duymaktayız. Şair, yaşanan hayatın çirkinliklerinden o kadar bıkmıştır ki bu kirlenmiş dünyaya tertemiz gelecek olan yavrusunu bırakmak istemiyor. Geleceği, saflığı ve temizliği temsil eden aklımızdaki çocuk portesine kıyamayan şair, bu dünyaya gelecek olan tertemiz varlıkların vebalini kaldıramadığını, onların günahını almak istemediğini ve bozulan düzene karşı çaresizliğini de anlatmadan geçmemiştir. Yaşadığı bu durumu nasıl anlatacağına şaşırarak şair, umut olarak gördüğü çocuğunu korkulu umudum olarak ifade etmesi yaşanan hayattan kesilen umutları göstermektedir. Bunun yanında dünyanın bu hale gelmesinde kendine de pay çıkararak şair, bozulan dünyayı düzeltmek adına bir şeyler yapamadığını daha doğrusu bir şeyler yazamadığını bu yüzden de oğlunun yüzüne bakamayacağını anlatmaktadır.

İnsan geçici olan kısa ömründe dünyaya kendinden bir şeyler bırakmaktan korkuyorsa yaşanan hayata dair son sözünü söylemiş olur. Çünkü kendinden sonra gelecek olan her nefer onun nefesini yaşatacak birer soluktur. Ancak bunun farkındaysa insan yaşayacak, yaşatacak “yaşam” döngüsünü.

“Yerle bir oluyoruz

Kâinattaki düzen karşısında

Tek sığınağımız korkumuz” (Şiir Çalışmaları, s. 216)

Kâinat, o kadar kusursuz o kadar ihtişamlı yaratılmıştır ki insan aklı bu kusursuz güzellik ve yaratıcının sonsuz gücü karşısında aciz kalır. Aklın yetemeyeceği aklın alamadığı bu düzen, inançsız bir bakışla bakıldığında büyük korkulara neden olur. İnançla beraber büyük hayranlık uyandıran kâinattaki düzen inançtan yoksun kişilerde sadece korku uyandırır.

“Hayat her geçen gün biraz daha acı

Çok şükür biraz daha kısa” (Şiir Çalışmaları, s. 244)

Gün geçtikçe artan kötülük, insanların bozduğu dünya ve yalnızlaşan insan acılar içinde kıvrılmaktadır. Dur durak bilmeden büyüyen bozulmuşluk, gelecek adına bir şeyler düzeltme bilincinde olan insanları bitmez acıların içine sürükler. Şair de her

geçen gün artan acılarından kurtulma adına ölümün gelmesini istemekte ve ömründen eksilen her sayfaya sevinmektedir. Ölümü kurtuluş olarak gören şair, düzelmeyen hayattan ve hayatın getireceklerinden umut kesmiş, karanlık içinde geçirdiği günlerini en karanlık olan ölümle sonlandırmak istemektedir.

*“Ne kadar çabuk yaşlanırsam o kadar iyi
Daha rahat taşıyım başımdaki gaileyi”* (Şiir Çalışmaları, s. 225)

Yaşlılık, insan hayatının en durgun dönemidir. Bu dönemin en belirgin özelliklerinden biri de unutkanlıktır. Yaş ilerledikçe artan unutkanlık şairin bir an evvel yaşlanma isteğini artırmıştır. Çünkü kendine dert edindiği birçok olay, bir şeyleri düzeltme isteği ve verdiği mücadele ancak bu şekilde unutulur. Kendine dert edindiği konulardan ancak bu şekilde kurtulabilir.

*“Yeryüzünde sis var
Bakışlar ıslak”* (Şiir Çalışmaları, s. 229)

Şair yeryüzüne hâkim olan bir sis tabakasından bahsetmektedir. Bu sis tabakası aslında dönemin siyasi güçlerinden kaynaklanan bir durumdur. Sis oldu mu insan önünü tam olarak göremez tıpkı gözlerin yaşarmakta olduğu anlarda çevresini bulanık görmesi gibi. Sisli havalarda bulanıklaşan yeryüzü, yaşarmakta olan dolu gözlerde de aynı bulanıklığı göstermektedir. Gözleri yaşarmakta olan şair dünyayı sisli mi görmekte yoksa sisli olduğu için mi gözleri yaşarmakta tam olarak anlaşılmasa da gerçeğe çekilmiş setin oluşturduğu bulanıklık tam olarak görülmektedir.

*“Gülümseyiş umutsuzluğun uçurumuna yuvarlanır
Buruşur her yaşta”* (Şiir Çalışmaları, s. 230)

Gülmek mutluluğun göstergesidir. Hüznü bir için gülmek o an için uygun bir tepki değildir. Karamsar bir için gülmek imkânsız bir şeydir. Berfe içinse gülmek, umutsuzluğun uçurumu diyerek kastettiği yere kalmıştır. Umutsuzluk ve uçurum kelimeleri birbirini tamamlar bir şekilde karşımıza çıkmış ve aklımıza büyük bir

karamsarlık tablosu çizmiştir. Şair için bu karamsar tablonun devam ettiğini de “buruşur her yaşta” dizesinde görmekteyiz.

“Çıplak gözle de görülebiliyor

Umudun parçalanışı” (Şiir Çalışmaları, s. 244)

Umut, soyut bir kavramdır ve umut bir madde değil insanın içinde var olan bir duygudur. Ama şair yukarıdaki dizelerde umudun parçalanışının çıplak gözle bile görülebileceğini söylemiştir. Böyle söylemesinin nedeni onu tanımayan insanların bile yaşadığı durumlardan bu parçalanışı görebileceğini vurgulamak istemiştir. Aslında kendisinin bir karamsarlığı değil de hayatın bir getirisi olarak göstermek istemiştir umutsuzluğunu. Soyut bir kavram olan umudu somutlaştırmış ve hayatından izlenimlerle bile görülebileceğini anlatmaya çalışmıştır.

“Bir şey mi var? Diye soruyorsunuz

Evet var

Göz göre göre ölüyor yaşanmak isteyen yıllar” (Şiir Çalışmaları, s. 251)

İnsan ömründe her dönemin ayrı bir güzelliği vardır. Çocuklukta yapmak isteyip de yapamadıklarımız gençliğimizde, gençliğimizde yapmak isteyip de yapamadıklarımızı yaşlılığımızda yapamayız. Bu yüzden yapmamız gereken her şeyi zamanında yaşamalıyız. Bir gecikme hayatımızın akışını sekteye uğratacaktır. İşte şair bu durumu anlatmak istemiş kendi bulunduğu bir durum yüzünden yaşamak isteyip de yaşayamamasından kaynaklanan bir feryat koparmıştır. Ömürden geçen her dakika, hatta her saniyenin bile telafisinin olmadığını tıpkı ölüm gibi geri dönüşün mümkün olmadığını ve yaşanılması gereken bir şeyi zamanında yaşamamış bir insanın ölü bir hayat yaşamış olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

“Sabah oluyor ama

Kara yanlarımız, karanlığımız yerinde” (Şiir Çalışmaları, s. 256)

Sabah aydınlık demektir, umut demektir. Doğan her yeni gün, yeni umutlar demektir. Ama karanlıkların hükmettiği, karanlıkların doğduğu bir insan için her gün aynıdır ve sabah hiçbir anlam ifade etmez. Güneş, karanlıkların hükmettiği dünyasını aydınlatmaya yetmez. Kendi karanlığının farkında olan şair bu dizelerle bunu açıkça ifade etmiştir.

“Ne renktir bulanık aşk?

Sevgi, sevda ne renktir?

Ne renktir zamanın içindeki

Ardındaki kayboluş?” (Kazılar, s. 266)

Belirsiz olan her şey içinde bir gizem sakladığı için tam olarak ayırt edilemez ve bu yüzden bulanık görünür. Bulanık görünen her şey bir renk belirsizliğiyle karşımıza çıkar. Şair aşk, sevgi, sevda gibi insan yaşamının en önemli duygularını bulanık gördüğü için ne renk de olduklarını bilememektedir. Aslında şair “renk” kelimesiyle duyguları kastetmiştir. Aşkın, sevginin, sevdanın nasıl duygularla insana etki ettiğini bilmemektedir. Aşk mutluluğu mu, umutsuzluğu mu gösterir? Bu belirsizlik zamana yansır ve insanın zaman içindeki kayboluşunu karşımıza çıkarır.

3.1.3. Veda

Veda, TDK güncel sözlüğüne göre iki anlama gelmektedir; birincisi, vedalaşmak, esenleşmektir, ikinci anlamı ise sevilen bir şeyle ilgisini kesmektir. Berfe'nin bu eserde “veda”nın güncel sözlükteki ikinci anlamını ele aldığı söylenebilir. Çünkü Berfe, herkesin hayatta en çok sevdiği yaşama duygusunu yitirme konusu üzerine yazmıştır mısralarını. Ölüm bir son mudur yoksa sonsuzluk mudur? Bunun cevabı elbette içimizdeki inançla ilgilidir. İnsanoğlunun en büyük korkularından biri ölümdür. Ölüm korkusu, birçok şairin şiirlerinde ele alınır. Berfe, ölümü bir “veda” olarak görmüştür. Her insanın en büyük korkularından biri olan ölüm Berfe için, bir hakikat ve veda olmuştur.

Maddeler dünyasından bir ayrılış olan ölüm, bazıları için inançla birlikte sonsuzluğa başlangıcın durağı ve sonsuzluğa giden yolda sadece bir vasıta. Bunun

yanında yine maddesel dünyadan veda etmek bir yok oluşun göstergesidir başkaları için. İnançla ilgili olarak ayrılan ölüme bakış, her canlının ölümü tatması konusunda birleşir.

Bu dünyaya veda etmenin hakikat olduğu gerçeğine yakın olduğu anlaşılan Berfe'nin sözleri, Montaigne'in şu sözleriyle bağlantılı olduğu söylenebilir: “Hayatın içinde iken ölümün de içindesiniz; çünkü hayattan çıkınca ölümden de çıkmış oluyorsunuz. Ya da şöyle diyelim, isterseniz: Hayattan sonra ölümdesiniz ama hayatta iken ölmektesiniz. Ölümün, ölmekte olana ettiği ise, ölmüş olana ettiğinden daha acı, daha derin, daha can yakıcıdır. Hayattan edeceğiniz kârı ettiyseniz, doya doya yaşadıysanız, güle güle gidin” (Montaigne, 1970: 145).

*“O zaman bavulumu alır giderim
Bu şehirde geçen hayatımı doldururum içine
Terliklerimi tahta masamı bütün sevdiklerimi
Bir de o uzun yasımı koyarım
Hiçbirini incitmeden kararlı ellerimle”* (Rahibe, s. 12)

Uzun sürecek bir ayrılık döneminin eşiğindeyken, birlikte olunan ortamdan ayrılacak olan kişidir veda sahibi. Veda edip gider ardında kocaman bir yalnızlık bırakır. Şair, bu ayrılığı son mısradaki cümlesiyle kesin bir sonuca bağlamanın hedefindedir. Her şeyini yanına alarak gidecek olan şair, içinde geçmişine dair hiçbir nesneyi bırakmama peşindedir.

*“İşte yine günlerden cumartesi
Gidişimi biliyor gibi
Keyifle öttürüyor çalgısını
Gözümün görmek istemediği
O fil surath*

*Otobüs kalktı gidiyorum
Ilık kanlı ege rüzgârı
Belli belirsiz yüzüme değişiyor*

Uzayan kolları
 am tozlarını
 Ve tabiatın o andaki definesini toplayıp
 Kasabaya varıyor

Yol üstünden biraz içerdeki
 Kasabanın biricik kutsal annesi
 Serviliklere otağ kurmuş susuyor
 Hayattan dönecekleri bekliyor sanki

Oysa kasaba arkamda uzakta
 Gerilmiş manzarasındaki heybet azalıyor
 Sesi kahvesi insanları yok
 Damla damla soluyor

Ben buraya bir daha dönemem
 Çünkü ölü gözleyen anneyi gördüm
 Yalınayak çocuğu seksenlik göçmeni
 Sütçüleri tütüncüleri bekleyen
 Çatık kaşlı kalleş yüzlü anneyi gördüm

Hoşça kal kasabam
 Ben artık sana gelemem
 Hoşça kal yalınayak çocuk
 İhtiyar baba değirmenci
 Güle güle saçları örgülü kızlar
 Hoşça kalın kasabalılar
 İiniz sevinçle dolsun
 Ki o kötü anneyi unutun
 Güzel günler hepinize
 Kasabanız hoşnut olsun” (Şiir Sanatı, s. 22)

Gidişin buruk ve tarif edilmez karın ağrısı dizelerde açık bir şekilde görülmektedir. Şairin vedası bir cumartesi sabahı gerçekleşmiştir. Ege'den otobüsle varılacak yere yola çıkarken şairi karşılayan rüzgâr ve rüzgârın taşıdığı Ege kokusu ve tozu... Şair, ayrılacağı yerden çektiği dertlerin ve acıların etkisiyle bir daha geri dönmek istemeyeceğini anlatıyor. Şiirin en ilgi çeken kısmı tabir ettiği topraktır. Kutsal anne olarak anlattığı toprak, “hayattan dönecekleri bekliyor sanki” dizesinde bizleri sevdiklerimizden ayırdığı için kötü olarak görmeye başlamıştır. Hatta şairimizi bu vedadan bir daha dönmem dedirten bir hal almıştır. “Çünkü ölüyü gözleyen anneyi gördüm” dizesinde bu vedadan geri dönmeyeceğini görmekteyiz. Şiirin son bölümünde ise, şair yaşadığı yere masumiyetin simgesi çocuklara, emekçi ihtiyarlara, genç kızlara ve bütün kasabalılara veda ederken, onlara güzel dileklerde bulunup kötü anne olarak nitelendirdiği toprağı yani ölümü unutmalarını istemiş ve kendisinin bir daha geri dönmeyeceğini söylemiştir.

*“Yıkılır bir gün günlerim
Kâğıtlar eskir
Yazılar ses vermez
Yıldızlar düşer
Bir yel çıkar
Uçup giderim” (Duvar, s. 76)*

Veda, hiçbir söze gerek duymayan, sözün anlamını yitirdiği, cümlelerin ortalıkta kalabalık bir ses topluluğu oluşturduğu bir sondur. Şair bu mısralarda yukarıda genel hatlarıyla bahsedilen duygulara yer vermiştir. Berfe, veda için aslında söylenecek bir şey kalmadığını, bırakıp gitmek gerektiğini anlatmaktadır.

*“Sesimi alıp göğe bıraksam
Bilemez yaşamasını elbet düşecek
Yüzüm bari sen kolla kendini
Sesim bir gün bitecek
Beni ölüme karşı
Yaşama karşı iyi savun” (Dolunay, s. 17)*

Her şeyin sonlu olduğu bu dünyada insanoğlu ne kadar mücadele ederse etsin mutlak sondan kaçamayacaktır. Zaten bir noktadan sonra kaçmaktan yana olmayacaktır. Sona ilerleyen yaşla birlikte insan, bütün bu yaşantıların ardında her şeye rağmen öldükten sonra güzel şeyler bırakıp adını yaşatacak işler yapmalıdır. İnsan hayatını sürdürürken yüz kızartacak işlerden uzak durursa, insan vasfına yakışan işlerde bulunursa bile arkasından söz ettirecek bir şeyler yapmış sayılır. Şairin “yüzüm sen bari kolla kendini” dizesinde bunu görmekteyiz. Hem yaşarken hayata karşı, hem de ölürlen hakka karşı savun beni demiştir.

“Bir gün ölürsem

Ben de ölürsem bir gün

Ona doyamadan giderim” (Bir Küçük Hasret, s. 40)

Herkesin ölümle karşılaşacağı, ölümü tadacağı bir gün vardır. Şair, o gün hangi gün olursa olsun ona doyamadan gideceğim demiştir. “O” olarak anlatmak istediği belki bir dost, bir sevgili veya kendi kanından olan çocuğu olabilir; belki de “o” dediği özgürlük de olabilir. Ama ne olursa olsun şair ölürlen bir tek ona doyamadan göçecek, bir tek onu özleyecektir.

“Yıkılır bir gün gülerim

Kâğıtlar eskir

Yazılar ses vermez

Yıldızlar düşer

Bir yel çıkar

Uçup giderim” (Duvar, s. 76)

Kâğıtların eskimesi, yazıların ses vermemesi, yıldızların düşmesi ölümü çağrıştıran ifadelerdir. “Bir yel çıkar- uçup giderim” dizelerinde yel dediği ölüm anıdır. O anda insan esen bu yele karşı koyamaz. Zaten şairde karşı koymadan esen yelle uçup gittiğini yani ölüp gideceğini anlatır. Böyle bir sonda hiçbir şey insana cevap vermeyecek, hiçbir şey hiçbir anlam ifade etmeyecektir. İnsanla değer kazanan madde insanın ölümüyle hiçleşecektir.

*“Beni uzun bir yolculuğa çağırıyorsun
Geliyorum”* (Şiirler, s. 84)

Ölüm, kısa bir an fakat uzun bir yolculuktur. Şairi uzun yolculuğa çağıran geçen zamandır. “Yaşadığımız her an hayattan eksilmiş, harcanmış bir andır” (Montaigne, 1970: 147). Şair bunun farkındadır ve gün geçtikçe yaklaşan ölüme her şeyi yaşamış insan edasıyla geliyorum demiştir.

*“Ölüm bana daha yakın beni gözlüyor
Su uzak, ekmek uzak, gün uzak”* (Şahin Çavuş, s. 97)

Ölüm; genç, yaşlı herkesin önünde olan bir gerçektir. Kimin daha önce öleceği bilinmez ama ilerleyen yaşla beraber ölüme biraz daha yaklaşırız. Doğduğumuz ilk andan itibaren ölüme ilerleyen biz insanlar yaşlılıkla birlikte ölümlü kendimize daha yakın hissederiz. Şair için de durum aynıdır. Su, ekmek gibi fizyolojik ihtiyaçlar ve yarınlar umudu şair için uzaklaşmış ölümün artık göz mesafesine girdiğini belirtmiştir. Ölümün yakalamaya çalıştığı veya ölümlü ensesinde hisseden bir insan için hayat ve hayata dair her şey uzaklaşmaya başlar. Biz insanlar zamanımızın dolacağı anı unutup hayata tutunmaya çalışırken ölüm, avını izleyen bir avcı gibi bizleri izlemektedir.

*“Ölüm yürümez, soğuktur elleri ayakları
Geçer gider dünyanın üstünden, bu gün var yarın yok
Zamanın içindedir”* (Büyür Senin Ölümün, s. 115)

Şair, ilk mısradaki ölü ve ölümün özellikleri üzerinde durmuştur. Ölmüş bir insanın ilk dakikalardan itibaren soğuyan vücudunu anlatırken aynı zamanda ölümün kendi soğukluğunu da anlatmak istemiştir. Ölüm konusunun açıldığı anlarda bile insanın içini titreten bir ürperti bir soğukluk hissedilir. Dudak kurutan bu soğukluk insanın kısa sürede olsa yaşama şevkini ve iştahını kapatır. Her gün farklı farklı yerlerde ölümle birleşen ölümler, hayatın her anında gölgesini gösteren ölüm ve bir varken birden yok olan insanlar... İşte ölüm öyle bir şeydir ki en büyük acıları yaşattıktan sonra kendini unutturmasını bilir ve yine gösteriverir soğuk gölgesini. Yaşamın içindedir hatta

yaşamın kendisidir. Belli bir saati belli bir zamanı yoktur ama her dakika her saniye aldığımız nefesle beraber yaşadığımız anın içindedir.

“Soylu yanı bedenimizin

O da geçiyor

Saatler bir ölümden bir ölüme ilerliyor

Yolumuz sanki ölülerimizle açılıyor” (Biz mi? , s. 161)

Şair, “soylu yanı bedenimizin” dizesinde kastettiği gençlik dönemimizdir. İnsanoğlu doğar, yaşar ve ölür. İnsan ömrünün en hareketli, en faal dönemi de gençlik dönemidir. Ama her şeyin sonlu olduğu bu âlemde gençlik de sona erecektir. Ve her saat hatta her geçen dakika bizi ölüme daha da yaklaştıracaktır. Ölülerimize açılan yol ölümlle bizi bulacaktır. Bu durum değişmeyen bir gerçektir. Doğduğumuz ilk günden beri ölümlle birlikte yaşamaktayız ve hayatımızı kemiren, hayatımızı bitiren aslında zamanın kendisidir.

“Ne zaman kabristan görsem

Unutkan oluyorum” (Şiir Çalışmaları, s. 222)

Kabir denince akla ilk olarak ölüm gelir. Kabristan, sonsuzluğa uğurlanmış insanların son durağıdır. Şair, kabristan gördüğünde unutkanlaştığını söylemektedir. Çünkü ölümü en iyi anlatan mezarlıklardır. Ölülerin hepsi bizim gibi gezip dolaşabilirken yerin altına girmişlerdir. İnsanlar, en çok sevdiklerini elleriyle toprağın altına koymuşlardır. Bu durumu düşünen şair, onlar gibi olacağı günü hatırlamak istemediği için unutkanlaştığını söylemektedir. Ya da o an ölümden başka bir şeyi düşünmemektedir. Çünkü ölüm, geldiğinde onun dışındaki her şey boş ve anlamsız olur.

Ölüm, en büyük ayrılıktır bazıları için ve en büyük vuslattır belki de başkaları için. Şairi unutkanlaştıran ölüm en büyük ayrılıktır. Ve şair aslında hayatını hatırladığı için unuttuğunu söylemiştir. Kötü bir hayatı kimse hatırlamak istemez. Geçmiş pişmanlıklarla dolu bir hayat hatırlanmaya değmez. Çünkü insan düşündükçe ölüm daha da ağır olur. İşte bu yüzden ölüm tefekkür gerektirir. Şair de geçmişiyile yüzleşmek

istememekte huzurlu bir ölüm için unutmak istemektedir. Ölümle veda ederken hayata geçmişle vedalaşmaya gerek duymamıştır.

“Yürüme isterim son yolunu

Uyumak son geceni” (Yeni Güveyi, s. 142)

“Son” kelimesi ölümden önce yapılması gereken ya da yapılması bir daha mümkün olmayan bir şeyi bir daha yapma isteğidir. Şair, sanki birinden ya da bir şeyden kopacak, ayrılacak gibidir. Dünyadan ayrılacakmış gibi bir izlenim veren şair, son kez hayat yolundan geçip, son gece uykuya dalmak isteğindedir. Şairi dünyadan ayıran ölümdür. Büyüklerimiz insanın ölümlük, yaşadığı hayatta en çok uykuyu özlediğini anlatır. Belki de şair bunu bildiği için son kez uyumak istemiştir sonsuzluğa göçmeden önce.

“Ömrümün saati kırkı vurdu

Ödeyebilecek miyim bu dünyaya borcumu” (Şiir Çalışmaları, s. 226)

Ömrün sınırlı olduğu bu kâinata ne kadar uzun yaşarsak yaşayalım mutlak sonla karşılaşacağız. Şair de ilerleyen zamanla birlikte yaşının kırka geldiğini ve bu yaştan daha fazla yaşayıp yaşayamayacağını bilmediği için dünyaya olan borcunu ödeyebilecek mi diye merak etmektedir. Bütün insanlar dünyaya bir şeyler katmalıdır. Fakat çoğu insan bunun bilincinde değildir. Dünyaya bir şeyler katma bilincinde olan şair, kırk yaşına gelmiş olmasına rağmen bir şey yapmamış fakat yapmak isteği içinde ömrünün yetip yetmeyeceğini bilmemektedir.

“Çağır beni artık ürkek sessizlik

Ilık toprak, el değmemiş ova” (Şiir Çalışmaları, s. 232)

Dünyanın yaşanmaz olduğu bir zamanda ölüm bir kurtuluş yoludur. İnsan yaşamdan soğuduysa ya da hayatta her duyguyu yaşadıysa ölümden korkmaz. Çünkü hayat ya yaşanmaz olmuştur ya da her şey yaşanmıştır. Ölümden korkmayan insan ise ölümün gelmediği her günü onun korkaklığı olarak görür. Şair de sessizlik olarak

gördüğü ölümü ürkeklikle suçlamıştır. Sessizlik ölümle özdeşleşmiştir; daha doğrusu en büyük sessizlik ölümdür. Dünya hayatından kopmuş bir insan ölümü istemekte ve ölümle aynı anlama gelen toprağa girmeyi özlemektedir. Hayatı seven, ölümden korkan bir insan için soğuk bir hücre olan toprak, hayattan kopmuş ölümü özleyen biri için sıcak bir yataktır.

“Ay ışığıyla doluyor bardağım;

Nasıl olsa biter bir gün

Dünyadaki yolculuğum” (Şiir Çalışmaları, s. 247)

Ay ışığıyla hasret kelimeleri birbiriyle bağlantılı kelimelerdir. Ay ışığı, hasret kavramının en yoğun hissedildiği andır. İnsan ömrü boyunca hep bir şeylerin özlemine, hasretini çekerek yaşamaktadır. İşte şair, insanın bitmeyen hasretlerini bitirecek ölümün bir gün geleceğini bilmektedir. Dünyadaki yolculuk doğumdan ölüm anına kadar yaşadığımız süreci gösterir. Şair bu yolculuğu ya da bu yolu bitirecek olan ölümün bir gün geleceğini söylemek istemiştir.

“Dur durak bilmeyen insanoğlu

Cenaze geçiyor bak

İşte varlığınla ilgili en doğru cevap” (Şiir Çalışmaları, s. 250)

Şair bu dizelerde insanoğluna seslenip, geçen cenazeyi işaret eder. Dikkatleri cenazeye çekmek isteyen şair, mutlak ölümü hatırlatmak istemiştir. İnsana “Dur durak bilmeyen insanoğlu” derken sadece dünya için çalışan kendinden başka bir şey düşünmeyen, hep daha fazlası için başkalarını ezmekten geri kalmayan insanlara bu kadar uğraşın bir gün gelecek ölümle son bulacağını anlatmaya çalışmıştır. Ölen insanın yanında sadece kefenini götürdüğünü ve ona bir avuç toprağın bile yeterli olacağını söylemiştir. Bugün geçen bu cenaze yarın bizim cenazemiz olabilir. Bunun farkında olarak yaşamak gerektiğinin altını çizmiştir.

“Çarp bakalım yürek efendi

Dayanamazsın

Duracaksın” (Şiir Çalışmaları, s. 253)

Çarpıntısıyla varlığını hissettiren yüreğine seslenen şair, “Dayanamazsın duracaksın” sözleriyle ölüme meydan okuyamayacağını günü geldiğinde boyun eğeceğini söyler. Bir insan ölümü küçümseydiğinde daha rahat ve huzurlu bir ömür geçirebilir. Hatta daha özgür bir yaşam sürdürebilir. Bunun aksi durum ise daha gerçekleştirmemiş bir olaya şimdiden üzülme, olayın gerçekleşmesinden daha çok acı verir insana. “Yaşamı ölüm kaygısıyla, ölümü de yaşam kaygısıyla bulandırıyoruz” (Montaigne, 1970: 348) biri dertlendiriyor, öteki korkutuyor bizi.

*“Bir gün ölürsem anlatamadan
Neden sabah ezanını sevdiğimi
Neden oğlumu istediğim gibi seveemediğimi
Bir gün ölürsem anlatamadan bütün bunları
N’ olur
Hiçbir şey olmaz” (Olmaz, s. 274)*

Şair son dizede “Hiçbir şey olmaz” diyerek kendini ele vermiştir. Ansızın gelecek ölümün karşısında çaresiz kalışın, ani terk edişin onda yaratacağı şaşkınlığı gizlemek istemiştir. Ölüm korkusuyla yaşamak yaşamı kendimize zindan etmektir. Bu yüzden korkunun yerine ölümü küçümsemek yaşamdan tat almamızı sağlayacaktır. Son yolcuğa uğurlanmadan önce herkesin içinde gizlediği birkaç anı vardır. Kimi zaman kendimize bile anlatamadığımız bu anılar ölümle birlikte bizimle gömülmektedir. Şair de kendi içinde olan bazı olaylardan, anılardan bahsetmiştir. Bu olayları veya anıları anlatmama nedeninden çok anlatacak zamanın olmayacağından korktuğunu görmekteyiz. Unutulmamalıdır ki ölümü düşünme ölümün kendisinden daha fazla azap vermiştir insana. Şair bunun farkında olduğunu son dizede göstermiştir, fakat bunu kendine kabul ettirememiştir.

3.1.4. Beğenme

Beğenme, TDK Güncel Türkçe Sözlüğe göre bir işi veya durumu beğenme anlamına gelmektedir. Berfe’nin şiirlerinde beğenme daha çok tabiat ile ilgili olmuştur.

Tabiat her şeyiyle doğallığın, güzelliğin merkezidir. Görünürün insan üzerindeki etkisi, tabiatın düzeni üzerinden bakıldığında büyük bir beğeni ve hayranlık uyandırır. İnsan daralan ruh dünyasından çoğu kez bedenle sığınılan tabiata koşmuştur. Tabiatın herkesi kucakladığı şefkatli kolları huzurun adıdır.

Süreyya Berfe şiirinde tabiat, güzelliklerin sembolü, hayatın kendisi, görüntüsüyle ferahlığın kapılarını açan, beğenme ve hatta hayranlık seviyesinde bir düzene sahip ve bütün korkulardan kurtaran bir sığınaktır. Ünlü düşünür, “Doğa öyle bir şekilde düşünülmelidir ki, onun biçiminin meşruiyeti, özgürlük yasaları uyarınca kendisinde gerçekleşmeleri gereken amaçların imkânıyla en azından bir uyum içinde olsun” (Kant, 421) diyerek tabiat hakkındaki fikrini açıkça belirtmiştir. Kant’ın tabiata bakış açısı ile hassasiyet bakımından birleşen Berfe, doğanın düzenine el uzatan yani kirleten biz insanları da eleştirmekten geri kalmamıştır.

“Ölümsüz toprak

Önünde diz çökmeye geliyorum

:

Ey sarı yeleli toprak

Koşuyorum senin bağrına

Güneşin tarlasına yüz sürüyorum

Seninle yürüyor kayaların damarları

Su kabarcıkları büyük bir gölü muştuluyor

Elimde bir tas sarı kına

Bir bakraç yoğurt

Bir güğüm serinlik

Seni doğurtmaya geliyorum

:

Her güz rüzgâr çıkar

Gökçe bir orman olur

Orman savrulur

Uzunca bir rüzgâr olur” (Toprak İçin Bir Türkü, s. 30-31)

Tabiat denince akla ilk gelen topraktır. Toprak bütün canlıların barınağı ve su gibi hayat kaynağıdır. Toprak sadece insanların değil bütün canlıların ortak paydasıdır. İnsanoğlu ve diğer bütün canlılar var oldukça toprak da var olacak ve hiçbir zaman değerini kaybetmeyecektir. Daha doğrusu yaşamamız için faydalandığımız ve üzerinde tutduğumuz toprak var oldukça canlılar da var olacaktır. Toprağı beğenmek, hayatı beğenmekle özdeşleşmiştir Berfe'nin şiirlerinde.

Bütün canlılar için çok önemli olan toprak, insanoğlu için ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü topraktan yaratılan insan toprağa geri dönecektir. İnsanoğlunun yaptığı bütün eziyetlere rağmen nimetlerle cevap veren toprak, kalenderliğiyle insandan değerli bir hal almıştır. Bu yüzden şair toprağa hitap etmiş, onunla konuşmuştur. Toprağı kendine muhatap kabul etmiş ve onu hayat veren olduğu için canlı saymıştır. Şair, bu kadar kutsal işlevleri olan toprağa olan özlemine “Koşuyorum senin bağına” dizesiyle bizlere göstermiştir. Bunun yanında ölümümüzle birlikte koşulsuz bizi bağına alan toprağın biz insanlar için bir diğer nimetini de anlatmak istemiştir. “Güneşin tarlasına yüz sürüyorum” dizesinde toprak ile güneş arasındaki bağlantıya dikkat çekmek isteyen şair, güneşin toprak için ne kadar önemli olduğunu anlatmak istemiştir. Güneş de tıpkı toprak, su ve hava gibi canlıların yaşamlarını sürdürmeleri için seferber olan bir diğer unsurdur. Güneş, canlı cansız bütün varlıkların hem ısı hem de ışık kaynağıdır. Bunun yanında toprakta yetişen her türlü nimetin olgunlaşmasını sağlayan yine güneştir.

Şair, “Bir güğüm serinlik” dizesinde doğadan alınan nimetlerden dolayı duyulan beğeniye sevinici, mutluluk ve rahatlığı anlatmak istemiştir. “Seni doğurmaya geliyorum” dizesiyle de sözlerini destekleyen şair; toprakta gördüğü bu mertlikten dolayı tekrar tekrar ekip nimetlerinden faydalanmak istediğini belirtmiştir. Kısacası şair, insanın toprakla başlayan macerasını toprakla sürdürdüğünü ve toprakla bitireceğini anlatmaya çalışmış; bunun yanında suyun, güneşin, tohumun, rüzgârın, çiçeğin, böceğin yani bütün tabiatın önemini vurgulamak istemiştir.

“Üzümler yıldız gibi

Su güldü bize

Toprak güldü

Bu yıl gökler yavuzdu

Güzel gürlledi

Tarlalar beni bekler

Varalım bağ evine

:

Akkavaklar

Söğütler

Gelincikler” (Bağa Gidenin Türküsü, s. 34)

Şair bu dizelerde toprağın bereketinden, yağmurun yani suyun bolluğundan bahsetmiştir. Toprakta elde ettiği nimetlerin nitelik ve niceliklerinden bahseden şair, bunu üzüm üzerinden göstermeye çalışmıştır. “Bu yıl gökler yavuzdu, güzel gürlledi” dizelerinde de yağın bol yağmurun bereketinden, güzelliğinden söz etmiştir. Bereketli topraklarla ve bereketli yağmurlarla dolu olan tarlalara koşmak isteyen şair; akkavaklar, söğütler ve gelinciklere olan hasretini sonlandırmak istemiştir.

“Suya mı gidiyorsun

Dağların kanından almaya

Buzlar çamurlar arasından” (Suya Giden Türkmen Kadına Türkü, s. 38)

Şair “Suya mı gidiyorsun” sorusunu sorarak dikkati suya çekmek istemiştir. Daha sonra da suyun dağların kanı olduğunu söylemiştir. İnsanın damarlarında akan kan ne ise dağların bağrında akan su da odur. Yani su, dağların can damarıdır. Aslında sadece dağların değil bütün canlıların yaşam kaynağı, olmazsa olmazıdır. Su, doğanın en büyük vazgeçilmezlerinden biridir.

“Irmaklar gibi çağlar yüreğim

Bakınca dağlardan ovalara

Ovalardan gökyüzüne

İlkin benim yıldızım doğar

Coşkuyla akar kanım

Yaslarım sırtımı yalçın kayalara

Bütün yıldızlar çıksın

Ay çıksın diye

Kaval çalarım

:

Dağın uzun sessizliğinde

Geçti bulutlar

Geçti durnalar

Bulutlar

Yüreğimi ufaltan durnalar

Durnalar

Benzimi solduran

:

Bir nehir kıyısı mevsimi başlar

Koyunlar otlara dalar

Kuzular kaybolur

Titreşen çiyler kurur” (Çoban Türküleri, s. 41)

Şiirin başından sonuna kadar şair doğaya bakarken yaşadığı hisleri ve tarifsiz güzellikleri karşısındaki beğenisini, coşkunu anlatmaya çalışmıştır. Dağları, ovaları, gökyüzünü gördüğünde ırmaklar gibi çağlayan yüreğini, tarifsiz mutluluğunu anlatmaktadır. Doğaya bakışı samimi olan şairin, doğan ilk yıldızı hemen sahiplenmesi ve bunun mutluluğuyla içinde fokurdayan kanı hissetmesi doğayla içtenliğinin göstergesidir. Bir çoban edasıyla tabiata bakan şair, gecenin sessizliğinde güvenip, dost olarak gördüğü yalçın kayalara yaslanıp kaval çalmasını ay ve yıldızların görünmesi için yaptığını söyler. “Dağın uzun sessizliğinde” dizesinde dağların heybetini, insanda korku uyandıran sessizliğini anlatmaya çalışır. Bunun yanında bulutlar ve turnalar tabiat sevgisiyle yaşayan şairin yüreğini sıkışmış ve yüzünü soldurmuştur. Bunun nedeni belki de hüznün ve hasret ifade ettikleri içindir.

Bulutlar aydınlığı örten birer örtü gibi şairin kafasındaki karanlıkları hatırlatır. Göçen turnalar ise arkalarında bıraktıklarının yanında yaşadıkları yerleri terk etmişlerdir. Belki de şair kendini onlarla özdeşleştirmiş ve bu yüzden yüreğinin sıkışması sonucu yüzü solmuştur. “Bir nehir kıyısı mevsimi başlar” derken şair,

İlkbaharın geldiğini anlatmak istemiştir. İlkbaharla hayata dönen ve coşan tabiat, yeşilliklerle kalmamış çeşitli güzellikleriyle başta havyaları olmak üzere bütün canlıları heyecanlandırmıştır. İlkbaharın coşkuyla kucakladığı tabiat, güzelliklerini canlılara hayranlıkla izletmiştir.

*“Güneş, hava, su, toprak ve ekmek
O sizin bileceğiniz iş diyor”* (Merak, s. 146)

Şair, bir canlının yaşamını devam ettirmesi için gereken temel ihtiyaçlarından bahseder. Hepsi birbirinden ayrı olmalarına rağmen birbirinin tamamlayıcısı durumundalar. Bunların bir arada kullanılmasını sebebi belki de bunlarsız yaşamın imkânsızlığını anlatma isteğidir.

*“Yan gelmiş ormanın kıyısına
Çekmiş güneşi ve yeşili üstüne
Umurunda değil yaklaşan fırtına
N’ olacak dağ köyü işte”* (Şiir Çalışmaları, s. 153)

Şair, doğayla iç içe yaşayan bir dağ köyünü anlatmış, bulunduğu yeri tasvir etmiştir. Güneş ve yeşilin hâkim olduğu bir orman kıyısındaki dağ köyünden bahseden şair, insanın her şeyi bırakıp orada yaşama isteğini arttıran güzelliklerini anlatmıştır. Dağ köyünü o kadar beğenmiştir ki “Umurunda değil yaklaşan fırtına” sözleriyle beğenmenin zirvesinde olduğunu kanıtlamıştır.

*“Gül soldu
Ay çıkmıyor
Çiçek koparıldı*

*Deniz durdu
Güneş doğmuyor
Tohum dağıldı*

Bahçe kurudu
Serçe gelmiyor
Dal kırıldı

Su dondu
Rüzgâr esmiyor” (Hayır, s. 156)

Tabiat unsurlarının hâkim olduğu bu dizelerde şairin beğenmeden öte karamsarlığı ön plana çıkardığı görülmektedir. Tabiatın bilindik canlılığı gitmiş, tam bir tabiat ölümü karşımıza çıkmıştır. Tabiatın bu sessizliği şairin bakış açısıyla alakalı olmakla beraber belki de kışın geldiğinin habercisidir. Kış mevsiminin gelişiyile birlikte tabiatın ölümüyle karşı karşıya kalırız. Normal olarak gül solar, ay çıkmaz veya çıksa da görünmez, denizler durgunlaşır, bahçe kurur, su donar ve soğuktan dolayı göçen serçeler bahara kadar gelmezler. Bu olayları birleştiren şair, kışla birlikte gerçekleşen tabiat ölümünü anlatmıştır.

“Gelincik, utangaç çiçeğiymiş kırların
 :
Sabah, utangaç zamanıymış göklerin
 :
Nar, utangaç meyvesiymiş ağaçların” (İsmarlama Bir Aşk Doğa Şiiri, s. 185)

Bütün dizelerde karşımıza çıkan “utanmak” kelimesi insanlara ait bir özelliktir. Ve utanmanın rengi kırmızıdır. Utanmak aynı zamanda saygının göstergesidir. İnsana ait bir tepki olan utangaçlık terimini şair doğada görmüştür. Gelincik çiçeği çiçeklerin en utangacıdır. Çünkü yeni bir gelin gibidir. El pençe kıvrılmış bir insan gibidir. Sabah saatleri de göklerin utandığı bir zamandır. Karanlık geceden sonra kendini insanlara tekrar göstermeye başlamıştır. Bu yüzden utanır ve yine bu yüzden sabahın ilk ışıkları kırmızıya yakındır, utanan bir insanın yüzü gibidir. Narda rengiyle utangaçlığını almıştır. İçi gibi dışı da kırmızı olan nar, meyveler içinde bu kırmızılığından dolayı en utangacıdır ağaçların. En kırmızı nar en olgun nardır. Yani nar kırmızılaşmadan, utanmadan nar olmaz. Şair aslında utanmanın önemini tabiat üzerinden vermek istemiştir. Gelinciğin çok sevilmesinin nedenini, sabahın ilk saatlerinin insana huzur

veren güzelliğini, narın hikmet dolu dizilişinin yanında tadını veren kırmızılığın nedenini buna bağlamıştır. Şekil ve renkler üzerinden bunu anlatmaya çalışmıştır. Bu duyguları büyük bir beğeniyle anlatan şair, benzetme ve kişileştirme sanatlarından oldukça fazla yararlanmıştır.

“İki kumru duruyor damda

Biri benim

İki durna uçuyor havada

Biri benim

Pencerenin önünde iki güvercin

Biri benim” (Pay, s. 193)

Şair iki kumrudan birini, iki turnadan birini, iki güvercinden birini sahiplenmiştir. Bu ikili kuşlardan biri benim diyen şair, aslında birinin kendisi olduğunu ya da kendisi olmak istediğini anlatmak ister. Çünkü bu ikili kuşlar birbirinin eşleri olduklarını gösterir. Yani sevgili olmayı gösterir. Yalnız olan şair, tabiatta birbirini seven ve birbirine en çok yakışan kumru, turna ve güvercin çiftlerini kıskanmakta ve birini kendisinin olduğunu söylemektedir.

“Gökyüzünün de düşmanı onlar

Hala kalorifer yakıyorlar

Çılgık çılgıca kaçıyor kırlangıçlar” (Kazılar, s. 268)

Bu dizelerde şair, çevre kirliliği üzerinde durmuştur. Çevre kirliliğine neden olan bir durumu ortaya çıkarırken, bu duruma hala devam edenleri eleştirir. Çevre düşmanlarının doğaya verdiği zararları anlatırken, bu kirliliğe isyan eden kırlangıçları şahit göstermiştir. Gökyüzünün karartısını yakılan kalorifere yani karbon monoksite bağlayan şair, bu duruma devam edenleri gökyüzü düşmanı ilan etmiş ve bu duruma sadece kendisinin değil kırlangıçların bile tepki vereceğini belirtmiştir. Kendi rahatları için doğanın özgürlüğünü kısıtlayan, dengesini bozan biz insanların haksızlığına tepki koymuştur. Berfe, Kant’ın “ Doğa öyle bir şekilde düşünülmelidir ki, onun biçiminin meşruiyeti, özgürlük yasaları uyarınca kendisinde gerçekleştirmeleri gereken amaçların

imkânıyla en azından bir uyum içinde olsun.” (Kant, Doğa ve Özgürlük: 421) sözleriyle bağlantılı bir düşünceye sahip ve düşüncenin savunucusu olmuştur.

“Bulut kalender, bağırını açan dağlar kalender” (Karşılaştırma, s. 184)

Bu dizede doğadaki bir durumun başka bir duruma etkisini görmekteyiz. İnsanlara ait olan kalenderlik özelliği doğaya aktarılmıştır. Nedeni ise doğanın bize sunduğu eşsiz nimetlerdir. Bol yağmur verdiği için bulutu kalender ve bu yağmurlardan sonra bol bol nimetler sunan toprağı kalender göstermiştir. Aslında şair, insanların nankörlüğüne aldırmadan mertçe davranan tabiata minnet borcunu ödemek istemiştir.

“Hayat hikâyem mi?

Tarlaların kıyısında ki gelincikler” (Şiir Çalışmaları, s. 214)

Ömrünü tabiata adanmış ve tek sığınak olarak doğayı gören bir insanın hayatı tabiattan ibarettir. Bu dizelerde de bunu çok açık bir şekilde görmekteyiz. Hayatını soranlara tabiatın hayatından ibaret olduğunu, gelinciklerin hayatındaki önemi üzerinden göstermiştir. Gelinciklere duyduğu beğeni şairin köy hayatına duyduğu sevgiyi de gözler önüne sermektedir.

“Güneşin sütünü emmiş karpuzlar

Yere vurdun mu?

Soğuk bir subaşındasın

Gözünü alamadığın bir gelincik ormanında

Kesersen

Yumuşak karlara basıyorsun

Dilim dilim izlediğin bir ay batışında

:

Enginar mı?

Nasıl toplandı bilemezsin

Hançer gibi değdi ellerine

Yorgun yürekli ninelerin

Bu yüzden pahalı satılır

Enderi sebzelerin

:

Yapraklarından kayıyor su damlaları

Köklerini kesip atma

Tabiat gücüyle besledi onları

Yeni getirdim ıslak bir tarladan

Toprağın demiri ıspanakları

:

Fasulye de var

Körpe kuzu Ayşeler

Bahçelerin küpesi

Çıt diye kırılır

Rüzgârın eğlencesi

:

Muzların düşü denizköpüğü

Narçiçeği elmalar

Portakallar güneş yavrusu”(Manav, s. 47)

Şiirin isminden de anlaşıldığı gibi meyve ve sebzelerden seçilmiş bazı türlerden bahsetmiştir şair. Seçtiği türlerin yetiştirme şekli, belirgin özellikleri ve faydaları gibi konularda bilgi veren şair, doğanın bu eşsiz güzelliklerini anlatırken duyduğu mutluluğu ve daldığı hayalleri anlatır. Anlatımına karpuzdan başlayan şair, karpuzun kırmızılığını güneşten aldığını “ Güneşin sütünü emmiş” dizesiyle bizlere anlatırken bunun yanında karpuzun kesilişi hakkında bilgi verir. Dere kenarında yere vurulan karpuzun çıkardığı sesi kara basınca çıkan sese benzeten şair, büyük bir beğeniyle anlattığı karpuz dilimlerini de hilal şeklinde doğan ayın görüntüsüne benzetmiştir.

Anlatımına enginarla devam eden şair, enginarın toplayışında çekilen zorlukları anlatırken, onları toplayan kadınların çektiği acılar üzerinde durmuştur. Enginarın az üretilen bir sebze olduğunu ve toplayışında çekilen sıkıntılardan dolayı yüksek fiyatından bahsetmiştir. Daha sonra ıspanağa geçen şair, ıspanağın akla ilk gelen özelliği olan güç ve kuvvet veren vitamininden bahsetmiştir. Ispanağı yerken köküyle

birlikte tüketmemiz konusunda bizleri uyaran şair, tabiatın onu gücüyle beslediğini anlatmıştır.

Bahçelerde ağaçların küpesi olarak görünen fasulyeye geçen şair, rüzgârın etkisiyle kırılan fasulyeleri rüzgârın eğlencesi olarak tasavvur etmiştir. Ve sırasıyla şair; muzunu ve muzun yetiştiği bölge özelliği olan denizi, nar rengindeki elmaları ve her biri güneşçik olan portakalları anlatmıştır. Doğal bir durum olan bütün bu tabiat olayları şairin tabiata olan beğenisiyle, sevgisiyle, eşsiz benzetmeler ve eşsiz anlatımla birleşip okuyucuya farklı dünyaların kapılarını açmıştır. Kısacası şair, beğenisinin en uç zirvesini doğallığa ayırmıştır diyebiliriz.

*“Nerden böyle dağ yeli
Üstün başın kekik
Ayakların çamur
Gövden buz gibi
Kolların ılık
Nereye böyle dağ yeli
Acelen ne
İncitme mor beyaz çiçekleri
:
Nereye böyle dağ yeli
Sakın gücenme
Yazın yine beklerim”* (Dağ Yeli, s. 122)

Yaşanılan bölgenin doğal bir özelliği olan ve her yaz etkisini gösteren dağ yeli, güneşin kavurucu sıcaklığına rağmen insanın içini ferahlatan bir özelliğe sahiptir. Hemen hemen her yaz dağ köylerinde etkisini gösteren bu rüzgârlar şairin dikkatini çekmiştir. Ve şair, esen bu dağ yeline seslenerek nereden gelip nereye gittiğini sormuştur. Dağ yelini kişileştiren şair cevap olarak kekik kokan tarlalardan, soğuk suların aktığı dağ başlarından ve çamurlu ovalardan geldiğini söylemiştir. Karşılıklı konuşmaların devamında yelin nereye gideceğini öğrenmiş gibi yele seslenen şair, “İncitme mor beyaz çiçekleri” diyerek uyarmıştır. Çünkü hızlı ve sert esen bu rüzgâr çiçeklere zarar verebilecek güçtedir. Yelin hızlı ve sert estiğini de “Acelen ne”

dizesinde görmekteyiz. Dağ yelinin bu uyarıya gücenip kızmamasını isteyen şair, her yaz beklediğini de söylemiştir. Şairin bu dizelerde tabiat unsurlarıyla konuşması, ona uyarılarda bulunup tekrar tekrar gelmesini istemesi şairin tabiata olan beğeni ve sevgisini göstermektedir.

3.1.5. Umut

Umut, anı yaşamanın ve yarını görme arzusunun içimizdeki heyecanını oluşturan mekanizmasıdır. Yaşanılan anda alınan her nefesin tadı, içimizdeki umudun varlığı ve coşkunluğuyla farklılaşır. En karanlık bile yarınlara kavuşma isteğimizle, içimizdeki umut ateşinin gücüyle aydınlanacaktır. Umut, ateşten çok güneş gibidir. Her doğan güneş (umutlar) gün içinde batmakta ama tekrar doğmaktadır. En bulutlu günde bile hatta en karanlık gecelerde bile görünmez olsa da güneş (umut), sıcaklığıyla varlığını hissettirmektedir. Çoğu zaman azalan, kırılan hatta parçalanan umutlarımız yerini başka umutlara bırakmaktadır. Yok denecek kadar azaldığı zaman bile, varlığıyla yarına açtığımız gözlerimizden görünmektedir.

Berfe, bütün karamsarlığına, yalnızlığına ve çevresindeki yabancılaşmaya rağmen son dizelerinde umut penceresinde beklemektedir. Umut penceresinde bekleyen Berfe, karamsarlığını, yalnızlığını umut rüzgârıyla dağıtmayı başarmıştır. Berfe kendini en yalnız hissettiği anlarda, en karamsar mısralarında bile umudunu kaybetmemiş, alıp verdiği her nefesin sonunda umudun varlığını yüreğinde hissetmiştir. Berfe'nin son sözü, son durağı hep umut olmuştur.

“Bulutsuz denize benzeyen şarkıları

Bir yaz günü güverteden kıyıları uzaklara

Geleceğe söylediğim şarkıları” (Dolunay, s. 17)

İçimizdeki denizi el değmemiş gökler altında hangi sözcüklerle anlatabiliriz ki. Söz kirliliğinin etrafı sardığı bir anda en güzel şarkıları geleceğe ancak içimizdeki bulutsuz denizler söyler. Divan Edebiyatı yazarlarından Baki'nin dediği gibi, zaten baki kalacak olan bu gök kubbe altında bırakılacak hoş bir sedadır.

“Gök gürültüleri ve şimşekler

Islak fotoğrafını çekiyorlar gecenin

Yüreğimin dallarında kuşlar yavruluyor” (Kasabadan Uzakta, s. 24)

Yağmur rahmetinin susayan dudaklara değdiği o büyük lütuf; sonsuz merhametin zirvesidir. Yüreklerimize dolan yağmur sevginin mayasıdır. Bizi sevdiren, sevmeye yönelten musluğu olmayan sevgi (yağmur) en güzel günlerin daha yeni yaşanacağı vaadini verir. Gecenin yağmuru, şairin içindeki kasvetli düşünceleri aydınlığın ferahlığına kavuşturmaktadır.

“Yine güneş doğacak

O beyaz zırhına bürünecek

Ilık ışıklı bir kandil gibi

Kasabayı aydınlatacak” (Kasabadan Uzakta, s. 26)

Güneşin doğuşu bekanın devamıdır. Yaşanacak aydınlık ve güzel günlerin nişanıdır. Şairin geride bıraktığı kasabanın aydınlık günleri devam edecektir.

“Böylece esmer bir kış günü başlar kasabada

Şehir günleri gibi kör değildir

Bulanık değildir

Kasabada insan ışıyan bir su gibi belirir” (Kasabadan Uzakta, s. 27)

Şair, kasabayı hayallerinin en berrak biçimiyle hatırlayacaktır. Şehir boğmacasının günlük kaygılarından uzak da, mutlu insanların sade yaşantılarını bir daha paylaşmak özlemiyle kasabayı sevimli bir kış gününe emanet edecektir.

“Karlı yollar boyunca yürüyorum

Bir başıma

Bitmeyen bir coşkuyla

O alımlı coşkuyla

İçim aydınlık ve telaşlı olarak” (Bereketli Yol, s. 36)

Yaşamın insanı kucakladığı her yerde götüreceğimiz bir damla umut yani kadere ve kedere ortak olma umudu, aydınlık yüzlerin arasında bize yer açacaktır. Umudun bitmeyen coşkuya döndüğü günler, karanlık yolları aydınlığa çevirmenin telaşını yaşayacağız.

“Her şeyi mi gözden geçirmek için

Artan bir istekle

Büyüyen bir umutla gidiyorum” (Bereketli Yol, s. 36)

Gönlümüzün deli taylorına binip umudun yolculuğunda bilmediğimiz ama bizim olan yolların, evlerin misafiri olmak anlamını artırır ve tatlandırır yaşamın.

“Gençler arasında

Çocuklar içinde

Battal şehirligim uzaklaşıyor

İçimde bir arı kovanı

Bir bulgur imecesi” (Bereketli Yol, s. 36)

Paylaşmak yaşama bağlılığı, kaybetmekten korkmamayı öğretir. Şair de en güzel paylaşımı, köy insanının çıkarsız ve bir arı misali üzerine düşen iş bölümünü yerine getiren çabasında buluyor. Bulgur imecesi sözüyle “imece” kelimesine farkındalık katan şair, bulgur tanelerinin yaşamdaki yansımaları köylüde bulmuştur. Küçük ama bir arada, küçük ama kalabalık ...

“Terlerimiz

Verimli bir tohum gibi

Damlar toprağa

Ve elbet

Elimiz değer

Gücümüzü yeter hayata” (Çoban Hikâyeleri, s. 42)

Sebatkâr Anadolu köylüsü kalender toprağa terini dökerek ekmeğini çıkarır. Hayatın sıkıntılar sunan günleri yıldırılmaz azim zarıyla kaplı yürekleri. İnsan ancak toprağa hükmettikçe sesini duyurabilir ve hayata direnebilir.

*“Irmaklar gibi çağlar yüreğim
Bakınca dağlardan ovalara
Ovalardan gökyüzüne
İlkin benim yıldızım doğar
Coşkuyla akar kanım
Yaslarım sırtımı yalçın kayalara
Bütün yıldızlar çıksın
Ay çıksın diye
Kaval çalarım”* (Çoban Türküleri, s. 41)

Şair, doğayla özdeşleşmiş çobanı ve onun umudunu temsil eden kavalını anlatmıştır. Dağlarda, ovalarda uçsuz bucaksız gökyüzünün altında bir başına kalan çobanın kavalına bağladığı kavalıyla yaşattığı umutları görmekteyiz. Tek başınalığın sessizliği bölen ses yani kaval sesi yıldızları çıkarmıştır çobana ve böylelikle umudun ışığı yanmıştır karanlık gecelere de.

*“Bizler ölmeyiz
Yeni yeni doğuyoruz
Hep birlikte koruyoruz geleceği
Bizler ölmeyiz arkadaşlar
Onlarda ölmedi”* (Öldürülmüş Köylülerin Ardında, s. 46)

Ölümün kutsiyet kazandığı, ölenin geleceğe adını bıraktığı ve çıkarılacak derslerle yaşam tarlasına ekilen çiçektir ölüm. Bir kere yeşerdi mi o çiçek yenilerinin eksilmeyeceğinin teminatıdır. Şairin düşlediği gelecek inşası, ortak bir ruh fedakârlığının yankı bulduğu bir yapıdır. Ve bir yapının temelleri ne kadar sağlam kurulursa dış etkenlerin tahribine o kadar dayanıklı olacaktır. Bu da ortak bir dilin fedakâr yüreklerde yer etmesiyle mümkündür.

*“Bu yıl ağaçlar erken çiçeklendi
Enginlerden yükseklerle kadar
Kış anladı
Çekildi
Yüzleri gülsün diye yoksulların
Çabuk tuttu elini”* (Kış Bile, s. 54)

İnsanın tabiat ile bir anlaşması vardır; koru beni besleyeyim seni diye. İnsan özünde durdukça tabiat yaptı bunu, tüm koşullarını yaşam şartlarına uydurdu âdemoğlunu. Şair, baharı insanın umutlarının yeşerdiği, beklentilerinin karşılandığı, cömertliğin elinden tuttuğu, yoksullara bir armağan olarak sunmuştur. Ve bu yüzden de kışın hemen çekildiğini mutluluğa engel ve umutlara gölge olan kendini bitirdiğini anlatmaktadır.

*“Kalk gidelim seher kuşum
Su çalkalandı göllerde
Dere boyu yeşerdi
Serinledi
Gelincik düştü kıra
Kar yürüdü göğün ardına
Kurt yürüdü dağın ardına
Elmalar oğul verdi
:
Yıldızlar aktı sulara
Yeşil gözlü bahar geldi
Gülümsüyor ekinlere”* (Anadolu Destanı, s. 56)

Baharın gelişiyle tabiatta gerçekleşen coşku şairin içindeki denize yıldızlar düşürmüş, azalan ve tükenmekte olan umutlarını yeşertmeye başlatmıştır. Kar çekildi dağlara, insanlar silkindi ve arınmaya başladı kendilerini çevreleyen paslardan. Tabiat oğul verdi, gelin verdi ve yağmur yağdı buğulu camların ardına. Şair, tabiatın ve insanın uyanışını ve birbirini sarmalayışının ritüelinin insanda yarattığı hisleri doğal bir ayın

olarak sunuyor. Şair, kişileştirme sanatını ustalıkla kullanarak belki de “tabiat ana” söylemini kanıtlamıştır bizlere.

*“Sevgiyle başlarım işime
Yağmur yağmış
Güneş şeneltmiş her yanı
Harmanını sermiş
Sevinçle başlarım işime
Gökkuşağı bir sevinçle”* (Sevgiyle Başlarınız İşimize, s. 60)

Şair, iyi bir ruh hâlinde olan insanın profilini çizerken modern insanın bakıp göremeyeceği, fark edemeyeceği ve umursamayacağı tabiat unsurlarının kompozisyonu içinde; onu içinde yaşadığı çevrenin, doğanın ayrılmaz bir parçası olarak sunuyor. O insan küçük şeylerle yetinip, mutlu olabilir. Bir harmanın ilk aşamasından son aşamasına kadar geçirdiği tüm evreler onun odağıdır; sevincini, hüznünü, emeğini barındırır. Sevgiyle başlanan bütün işler yaşama sevincinin farklı renklerden oluşan bir gökkuşağı misali güzelliklerini yaşatır insanlara.

*“Topu topu halıcı bir kızım
İçim bahar dalı
Dokuduğum halılardan kalma
Yüreğimde açılan bir bahar dalı”* (Sevgiyle Başlarınız İşimize, s. 61)

İnsan yaptığı işe sevgisini katarsa anlam kazanır/ kazandırır hayat. Şairin, “Topu topu halıcı bir kızım- içim bahar dalı” dizeleri bunun en belirgin göstergesidir. İnsanlar yaptıkları işlerin önemi dolayısıyla hayat piramidinde ayrıcalık kazanmazlar, işlerine yükledikleri anlam ve verdikleri değerle yer alırlar iyi bir geleceğin inşasında. Mutluluk küçük şeylerde, farkında olan hayattan tat alır.

*“Yâd ellerden kurtarız onu bir gün
Er geç kurtarız”* (Orta Anadolu’dan Bir Bozlak, s. 64)

Bu hayat, yaşamımızı sürdürdüğümüz bu topraklar, binlerce fedakârlığın sahne olduğu bu coğrafya ve bu coğrafyada yaşayan insanlar bizim olmayan sloganların taşıyıcıları oldular kimi zaman. Şair “yâd ellerden kurtarırız onu bir gün” dizesiyle bizim olan, bizim hakkımız olan her şeyi yabancıların elinden bir gün alacağımızı ve çekilen acıların bir gün sonlanacağını söylemiştir. Zulmün devam ettiği, özgürlüklerin gölgelendiği ve korku imparatorluklarının hüküm sürdüğü coğrafyamızda er veya geç kurtuluşun geleceği günlerin olacağını belirtmiştir.

“Yarın

Yarın değiştireceğiz tarihi” (İspanyol İşçileri, s. 72)

Yarın, vaatlerin en büyüğü, geleceğin nişanı, dün başlayan bugün devam eden haksızlıkların, sefaletin sonu. Pas tutmuş yüreklerde yeniden doğma ümidi yarınların bilinmeyenlerinde saklı. Yarınlar, umuda susamış gönüllere bir damla gözyaşından çıkan çağlayandır.

“Dağ başından bir ışık geliyor

Yansıyor gözlerimden şehre

Bozkıra köy evlerine” (Nöbetçi, s. 75)

En uzun yollar bir adımla başlar. O adım başarı umuduna inancımızdır. İçimizdeki kasveti dağıtan çoğu zaman bir iğne ucu aydınlık; bizi, çevremizdekileri, yaşadığımız şehri ve haneleri sarıp sarmalar. Hüznün gibi mutlulukta bulaşıcıdır, umutta.

“Halkım

Suluklarımız kıvılcıma dönüşecek

Kanlarımızın süzüldüğü imbikten damlayacak

Daracak bir dünya

Küçük bir pencere

Oradan boy atacak gelecek bahar

Sarmaşık kollu inancım

Seni çalamayacaklar yere” (İncir Ağaçları, s. 80)

İnanç suyuyla yıkanmış bedenlerden sağlam var mıdır? Rüzgârın sürükleyip sert kayaların oyuklarından içeri attığı tohum, zamanı geldiğinde nasıl filizleniyor, kayayı sarmalıyorsa insan da sınırlı dünyalarından sınırsız hayallerini süzdürecek bir umut penceresi muhakkak ki bulacaktır.

“Ama sen

Yine de verirsin çiçeğini yaralı ağaç

Uçarsın yaralı keklik

Kan diner yol açılır

Gün döner gece kısılır” (Biz Yaralılara, s. 86)

Hedeflediğimiz yola elbette ki bazı engellerle karşılaşırız. Yaralanır, katıksız, susuz kalırız; yani bedel veririz, her mücadelenin doğası budur. Ama şairin dediği gibi “kan diner yol açılır-gün döner gece kısılır” dizeleri, bu engellerin ve ödenen bedellerin sonunda hayatta kalan her bir parçamız bu onurlu duruşun değeri olur. Bu değer bizi biz eden ve yeni neferler ortaya çıkaran mücadelenin anlam bulduğu en yüce kutsiyettir.

“Mapusanesiz ülkeler de olacak yeryüzünde

Aşk dediğin günebakandır bahçendeki

:

Özgürlük dediğin halka bakan bir çocuk

Günebakandır bahçendeki” (Bahçendeki Günebakan, s. 118)

Aşk, uğruna feda edilmeyecek unsurun olmadığı en üstün insani duygulardan önde gelenidir. Aşk, yarına bakmak, insana inanmak, en önemlisi kendine inanmaktır. Bu duygudan yoksun kişiler fedakârlığı da sevgiyi de bilemezler. Hapishaneler bu yüzden dolu ve toplumun aynası. Ama şair umudunu yitirmiyor, bir gün mahpushanesiz, sevginin gücüne inanan ülkelerinde olacağına inancı tam.

İnsanlar mutlak doğruyu bulma arayışında olduğu gibi yanı başındaki sevgiyi de, iyiliği de görecekler bir gün. Bunun yanında umut edilebilecek en büyük isteklerinden biri de özgürlüktür. Çoğu kez hayal edilen mavi gökyüzü simsiyah gerçeklere çarpmakta ve bu yüzden ufalanan yüreğimizin parçaları dağılmış ve her toplayıpta eksik

kalmaktadır. Ama şair, saf ve temiz olarak bilinen aklımızdaki çocuk profiliyle özgürlüğü karşımıza çıkarmış ve bize bakan yanını anlatmıştır. Gelecek günlerde doğacak güneşle birlikte yaklaşacağımız sevgi dolu özgür günler, hayatımızı aydınlatan gerçeklerimiz olacaktır.

“Uyandığında ‘dünya’ diyeceğim

‘İnsanlar ve hayat’

Bakıp pencereden bir ağaca

Bir börekçiye, bir manava, bir sabahçı kahvesine

Şımartıkça yorganı başına çeken bir çocuğa

Babasına masal anlattıran bir genç kıza

Yaşarken hiçbir şeyini esirgemeyen bir kadına

Bakıp bütün bunlara

‘Dünya, insanlar ve hayat’ diyeceğim

‘Sizi sevdiğim için oluyor, ne oluyorsa’ ” (Yazılmaması Gereken Şeyler, s. 127)

Bizi hayata bağlayan, hayatı bize sevdiren; bizim hayata kattığımız anlam ve hayatın bize sunduklarıdır. Her gün bakıp da göremediğimiz basit sayılan bazı şeylerin içinde insanın haz alabileceği, imreneceği bir sürü cilveler vardır. Yaşama renk katan her anın kendine has ve o an için var olan, keşfedilmek istenen birçok yanı vardır. Doğası gereği hep daha iyinin peşinde olan insan temiz olanı bile bazen göremez. Hayata renk katan; acı, tatlı, güzel, çirkin, parlak, sönük yaşadıklarımız ve çevremizde olup bitenlerdir. Bizler ancak bu kompozisyonun bir yansımasıyız. İçinde bulunduğumuz an’a ne kadar yabancıysak kendimize de o kadar yabancıyız. Her sabah tan ağardığında görevini yapan bir çöpçü bir gün uğramadığında semtimize, güzel kokular sürmüş endamlı kız kapımızın önünden geçmezse içimizde bir şeyler eksik kalır. İşte sevgi budur, yaşamın bize sunduğu soluk.

“Dün, silindir geçti üstünden bir çiçeğin

Bugün yine açıyor” (Suçlu Şiirler, s. 131)

“En güzel günler henüz yaşanmamış olandır” diyor şair. İnsanı yaşama bağlayanda yaşanılmamış olanın getirecekleri ve beklentileri doyuracak olan ümittir. Bir umudun bittiği yerde yenisi filizlenir. Her ne kadar yaşam alanı daraltılsa da yaşama o kadar derin kök salar; yaşam tohumu.

“Yurdumun en geniş penceresinden

Bana ve dünyaya bakan ırmak

Akışın

Sesini topraktan

İşten

Özgürlükten alan akışın

Bütün inanmış yürekleri yerinden oynatabilir

Uzatabilir ömrümüzü

Zaferimize ve zaferlere kadar” (Durup Dururken Aklıma Gelenler, s. 140)

Suyuyla yeşerdiğimiz, toprağıyla filizlendiğimiz bu vatanın hüznü, sevinci, ezgisi gıdamız, mücadelemiz ve zafer inancımızdır. Bu zafer insana kaybettiği insani vasıflarını geri kazandıracak emeğin, birikimin, alın terinin zaferidir. Bu zafer bütün inanmış yüreklerin, en temiz niyetlerinin, doğanın tüm öğeleriyle, ırmağıyla, toprağıyla müşterek ortaya koyduğu zaferdir. Bu vatanın gençleri, çocukları, kadınları, yaşlıları her nerede yaşıyorlarsa ortaya koydukları emeklerin -yaşama anlam katma adına- ortak bir paydasıdır, yürekleri azimli kılan.

“Bu çok sıcak şehirde

Birdenbire önüme çıkan

Yenileyen dirilten

Serin bir su” (Uçurum, Su, Kırlangıç, s. 158)

Kurumuş toprak misali kavrulmuş hayatımızı yenileyecek, yeni hayatları filizlendirecek olan “su” dur. Ansızın karşımıza çıkan yeniden yenileyen, diriltendir su. Karanlığın görünmediği yerde aydınlığın bir ayrıcalığı olmaz. Aydınlığın değeri karanlıkta anlaşılır. Evrenin tabii döngüsüdür bu. Aynı şekilde iyiliğin de değeri

kötülüğün varlığıyla görünür. Ama şairin hayalindeki diyarda karanlık, değişmez olumsuzluk fonu değildir. Bardağın dolu tarafından bakabilen yürekler karanlık kesretinden aydınlık ziyasını seçebilirler.

*“Güzelim, nedir yüzümdeki sıkıntı
Kana meraklılar derin bir kuyuda
Partal bir çuvalda ufalanacak
Yıllardır gelmediğine bakma
Gelecek özgürlüğün zamanı”* (Biz mi? s. 161)

Her düzen kendini var etmesi ve devamı için önündeki engelleri, kendine tehdit olarak algıladığı unsurları ortadan kaldırma eğiliminde olur. Uygulamaları kimileri için iyi kimileri için özgürlükleri kısıtlayıcı olsa da birçok düzenin mevcudiyeti bunu gerektirir. Şair, özgürlükleri kısıtlanan bireylerin sesinden; her ne kadar yaşamları için terk-i diyar ettikleri vatanlarından uzun süre ayrı kalmışlarsa da, özgürlüğün geleceği zamanı kendilerinin dönüşlerinden erken olacağını düşünüyorlar.

*“Her zaman güneşin doğduğu yere bakıyorum
Suyun kaynağına
Derinliği olanların dibine
Yaşamın kendisine
:
Kim bilir
Bir şeyler bekliyorum herhalde”* (Safdil, s. 174)

Güneşe bakmak, yarına bakmak ve yüzünü geleceğe yöneltmektir. Geçmiş, yüzleşmemiz gereken bir sürü olay ile doludur. Hayatın gerçeğidir geçmişle yüzleşmek. Bizim yeni merhaleye geçmek için bir basamak görevi de diyebiliriz. Şimdi olup bitenler bir kaynağın ürünüdür, dolayısıyla görünürün bize sunacağı şey yeterli değildir ve öncesine bakmak lazım. Tüm bunların yanında geçmişe odaklanmak gelecekte de koparır; arkasına bakan önünü göremez misali. Şairin dediği kaynağa ulaşmak aslında

derinliği görmek, kesretin örttüğü vahdeti görmektir. Günü yaşayan ile yaşatanı fark etmektir.

*“Seviyor canıyla sevenleri
Sevdiği için yaşayabilenleri”* (Bir İnsan, s. 190)

Her şeyin özü sevgidir. Yaratılışın amacı da sevgi üzerine kuruludur. Bu kurulu düzen bozuldu mu bizi insan yapan değerlerinde özü gider sözü kalır. şairde sevgiyi, sevgiye verilen değer ve en iyi sevenleri anlatmaya çalışmıştır. Sevgisi uğruna ölenlerden çok sevdiği için yaşamayı göze alanları anlatmıştır.

*“Yaşananların oğu
Kendi ufuklarında yavaş yavaş solar
Yrek yeniden doğar
Aynı yerden değil
Yeniden”* (Aldanış, s 207)

Yaşanan her şey zamanın hızlı akışında sürüklenip, boğulmuştur. Ama her şeye rağmen küllerinden doğan umutlarla yürek yeniden doğar ve yeniden sarılır hayata. Çoğu kez kaldığı yerden devam edemeyen biz insanlar çareyi en baştan başlamakta buluruz. Çünkü harabe olmuş hayatın üzerine yapılacak bütün yapılar sadece harabenin enkazını arttıracaktır. Bir Arap atasözünün dediği gibi “Bir şey tam bozulmadan yeniden kurulamaz.”

*“şarkılar türküler söylemek isterim
Metropolmzn tam ortasında”* (Son Arzu, s. 206)

şarkı ve trk söylemek mutluluğa işaret ve gelecek güzel günlere olan inancın göstergesidir. şairin metropolün ortasında şarkı söylemek istemesinin nedeni, mutluluğunu ve gelecek güzel günlere olan inancını halkla beraber yaşamak isteyişindedir. Trk söylemek başlı başına bir birlikteliğin göstergesidir. Her türkünün bir yiğidi vardır. Zaten insanları bu kadar etkileyen ezgilerin ortak bir

coğrafyanın dertlerini, sevinçlerini ve mutluluklarını yansıttığıdır. Bir kahramanın yarım bıraktığı hikâyesini yeni yürekler doldurur. Bu birlik ve beraberlik halkın ortak sevinç ve mutluluk noktasını oluşturur. Şairin içindeki coşkuyu halka, halkın ortak ürünleriyle ulu orta göstermesi birlik ve beraberlik isteğinin göstergesidir.

“Yavrum benim çabuk büyü

Düşüncen bile hız katıyor kalbime

Parçalanmış hiçbir şey seninle sürmeyecek” (İskele Babası, s. 208)

“Parçalanmış hiçbir şey seninle sürmeyecek” dizesiyle zor ve kötü günler yaşamış insanların hislerini paylaşan şair, kendisi için olmasa da gelecek nesillere temiz ve yaşanabilir bir dünya bırakmak istemektedir. Bir Kızılderili atasözünün dediği gibi “Biz dünyayı atalarımızdan miras değil, çocuklarımızdan ödünç aldık.” Bunun bilincinde olan şair geçmişten yaşanan güne kadar kanayan ve aksayan birçok şeyin gelecekte çocuklarımızın da yarası olmasını istememektedir. Umudu temsil eden çocuklara tıpkı kendileri gibi aydınlık ve temiz günler bırakmak istemektedir.

“Belleğimiz her geçen gün güçleniyor

Çünkü “unutmayacağız”

Her gün biraz daha büyüyor onurumuz

Çünkü “Anıları onurumuz” (Kanamalı Bebek, s. 212)

İnsan olarak öyle güçlü bir belleğe sahibiz ki istesek de istemesek de geçmişin kara lekelerini unutamayız. Ve unutamayız, silemeyiz beynimizden dünü bugün eden yaşamları, yaşatanları hele geçmişin sancılı dönemlerinde bizi insan yapan değerlerin savunucusu ve sözcüsü olan şahsiyetleri unutamayız. Bu uğurda canlarını gelecek canların istikbali için ve devletin bekası için feda eden, bedenlerini yaşam tarlasına gömen insanların anıları anlatılmaya ve yaşatılmaya değer. Bedenen yok olan bu değerlerin bize bıraktıkları değerler bilincimizde varlıklarını sürdürecektir. Burada umut geçmişte yaptıklarıyla bugün var olanların yarına aktarılmasıdır. Geleceğe aktarılan her değer insanlık umutlarını yeşertecektir.

“Çocuklar

Hayatın ölüme verdiği gözdağıdır” (Şiir Çalışmaları, s. 218)

Yaşam değirmeninin bir parça rüzgârı olan beden yok olduğunda yenisi devralır çemberi, yaşam döngüsünün devamı için. Baharların getirip götürdükleri eğer mevcudiyetlerinin gereği ise, yeni bir beden, can ve çocuk da yaşam doğasının gereğidir. Yaşam yükünün payına düşenini alacak olanlarda onlardır. İnsan ömrünün kısıtlı olduğu bu dünyada çocuklar yarınların umudu, neslin devamı ve soy ağacının birer dalıdır.

“Umudun ışığı

Ayrılık gecesini de aydınlatır” (Şiir Çalışmaları, s. 226)

Bu dizelerde şair, umut ışığının aydınlatamayacağı bir yerin olmadığını belirtmiştir. Çok sevilen birinden ayrılık bütün insanların en karanlık anıdır. Bu ayrılık sadece sevgili olmayabilir ve bu ayrılık sadece bir ortamı terk etmek de olmayabilir. Ölümde bir ayrılıktır. Hatta en büyük ayrılıktır. Ayrılıklar insan hayatında en karanlık çıkmazlardır; bunu bilen daha doğrusu bunu yaşamış olan şair, hayatın etkilerine rağmen hayatını zifiri karanlıkları bile aydınlatmaya yeten umudun ışığına borçludur. Bu ışık, bir zerre kadar bile olsa gösterdiği yolda ilerleyenlerin kurtuluşu olmuştur. Aslında hayatları karartan ve çıkmazlara sokan umut ışığının yokluğudur.

“Kasvetli bir akşamüstü:

Gökdelenler arasında uçurtmalar...

Karamsarlığım, aptalca da olsa yatıştı biraz” (Şiir Çalışmaları, s. 226)

“Uçurtma” özgürlüğün sembolüdür. Hayat galesi içinde ve dört duvar arasına sıkışmış olan insan özgürlüğü sadece gözlerini kapadığı anda yaşayabilir. Böyle olunca özgür görünen, özgürlüğü temsil eden her şey özgürlüğün var olabileceğine inancı arttırır.

Geçirdiğimiz günün, saatin, dakikanın hatta saniyenin geri dönüşü yok, gideni geri getirecek sihirli bir değnek de yok. Biz yapıp ettiklerimizin muhasibi ve yapıp

ettiklerimizin toplamıyız. Hayatımızı ancak biz değerli ve yaşanabilir kılabiliriz. Kendimiz mutluluk vesilelerini arttırabiliriz ancak. En küçük, en basit şeylerde bile karamsarlığımızı unutturacak, mutlulukları arttıracak umut ışıkları bulmalıyız. Ancak böyle olursa hayat yaşanabilir olur.

“Şu yeşillikte hiç çiçek yok diyorsun

Bütün gözlerinle bak görürsün

Toprağın altına gizlediği çiçekleri” (Şiir Çalışmaları, s. 251)

Biz insanlar hep geç kalıyoruz güzellikleri, doğruyu, uyumu, ahengi, mucizeyi fark etmede. Bakıyor göremiyoruz, dinliyor anlamlandıramıyoruz yaşama renk katan her bir değeri. Yitip giden güzellikleri ancak yâd etmek düşer günü yaşayan bizlere. Perdenin örttüğü sırları yalnızca gözler yetmez görmeye, gönül gözü olmadan.

“Uzaklarda batan ay

Seni öbür dünyada seyredeceğim” (Şiir Çalışmaları, s. 256)

Elbet bir gün biter bütün hasretler; kimi yar, kimi ana, kimi vatan, kimi berrak bir geceye ışık saçan ayın hasretlileri. Temiz yüreklerin emin ahdileri, cesur yaşamların onlara bir mükâfatı olacak elbet ve elbet bir gün vuslata erecek bütün hasretler.

3.1.6. Yalnızlık

Yalnızlık, kişinin sosyal ilişkiler ağının yeterince gelişmemiş olmasından dolayı yeterince doyuma ulaşamama sebebiyle gösterdiği duygusal bir tepkidir. Yalnızlık, evrensel bir olgudur ve hayatın bir gerçeğidir. Birçok insan, yaşamın bazı dönemlerinde yalnızlık ve her şeyden uzaklaşma duygularını yaşamaktadır. Yalnızlık tek kalmak mıdır? Tek bırakılmak mıdır? Yoksa sınırsız hayallerin, isteklerin sınırlı olan dünyada hapsedilmesi midir?

Yalnızlığı; istenen ve istenmeyen nitelikte olarak iki boyutuyla ele almak mümkündür. Birey, hafızasını toplamak, bir işe daha iyi yoğunlaşmak, dinlenmek gibi amaçlarla yalnız kalmayı tercih edebilir. Bu yalnızlık bireyin kendi isteğiyle

gerçekleştirdiği bir durumdur ve zaman zaman bireyin ruh sağlığı üzerinde olumlu etkiler bırakır. İkinci durumda ise dâhil olduğu topluma uyum sağlayamadığı, dışlandığı için yalnız kalma durumu vardır. Bu durum bireyin kendini değersiz hissetmesine, öz güven eksikliği yaşamasına neden olur (Güler, 2014, s. 263). Yalnızlık pek çok biçimde karşımıza çıkar. Bir insanın tek başına yaşaması gibi içinde yaşadığı topluma yabancılaşması da yalnızlıktır. Ait olunan çevrenin dışına itilme sonucu yaşanan yalnızlığı ya da bir insanın çevresiyle ilişkilerini kendi isteğiyle en aza indirerek yaşamasını da bunlara ekleyebiliriz. Bunların dışında insanın anlaşılmadığını düşündüğü ve bu yüzden kendisini kimsesiz hissettiği yalnızlığı da unutmamalıyız.

Süreyya Berfe’de yalnızlık, şiirlerinde gördüğümüz gibi farklı farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bazen kimsesizlikten yakınan şair bazen de ruh yalnızlığını anlatmıştır. Süreyya Berfe’deki ruh yalnızlığını kalabalıklar arasında yalnız kalmak tabiriyle anlatabiliriz. O çevresindeki insanlara rağmen yalnızdır; bedenen olmasa bile ruhen yalnızlığı yaşamaktadır. Bunun dışında Süreyya Berfe, sevgiliden ayrılığın sebep olduğu yalnızlığı da yoğun bir şekilde işlemiştir. Sevdiği kişinin yokluğu onu hiç bitmeyecek gibi duran bir yalnızlığa itmiştir adeta. En sevilenden sonra yokluğuyla baş başa kalmak Berfe’nin büyük yalnızlığı olmuştur. Yaşadığı dönemde gördüğü bütün olumsuzlukları ve bozuklukları çekinmeden anlatan şair, üstlendiği ve bilincinde olduğu bu görevde yalnız bırakılmıştır. O çevreye değil, çevre ona yabancılaşmıştır.

“Ey unutuşun dalgaları

Yüreğin kıyılarını yıllar yılı döven dalgalar” (Yaşanmaması Gereken Şeyler, s. 130)

Yalnızlık denince elbette akla ilk olarak insanın tek başına kalmışlığı ile ortaya çıkan yalnızlık gelir. Bu yalnızlık çoğu kez unutulmuşluktan kaynaklanır. Sevdiklerini sandığın kişilerin seni hatırlamaması, yokmuşsun gibi davranmalarıdır. “Yaşanmaması gereken şeyler” şiirinde bu unutulmuşluk bıkmadan, usanmadan sahilleri döven dalgalara benzetilmiştir. Yalnızlık sızıntılarıyla kavrulan yürek, unutulmuşluğun serptiği ateş dalgalarıyla şairi içinden çıkılmaz ve etkisinden kurtulmaz bir halde bırakmıştır. Yalnızlık limanında tek başına anılarla bekleyen şairi bir tek unutulmuşluğun dalgaları ziyaret etmektedir. “Unutma, unutulanlar, unutanları, unutmazlar” (Mani) misali şair de beraber yaşam kalemini kıran ve onu yalnızlığın müebbet mahkûmu bırakan kişileri

hafızasından silememektedir. Şiirin de başlığından anlaşıldığı gibi bu durum yaşanmaması gereken bir durumdur.

“Ve akşam kadar hazindir

Tek başına yaşayanın ölümü” (Şiir Çalışmaları, s. 241)

Yalnızlık umutsuzlukla arkadaşdır. İnsan tek başına kalınca her şeyi kendine düşman görecektir ve hayatta bir gayesinin kalmadığını düşünecektir. Ve bu durum şairin yok olmak saydığı ölümü, o korkunç sonu hazin bir akşam gibi tasvir ettirecektir. Şair yalnızlığı ölüm, akşam, gece, ateş gibi kavramlarla anlatmaya çalışmıştır. Yalnızlık ölüm gibidir, insanın yaşaması gereken yılları yakarak öldürür. Ve yalnızlık en iyi karanlıkta hissedilir. Çünkü ışığın aksettiği eşya bir derecede olsa yalnızlığı giderir. Ama gece ise karanlık ve sessizdir. İnsan bitmeyen bu karanlık içindeki sessizlikte kendisiyle baş başa kalır, kaçamaz ve vicdanı zorlar bazen, basense sonu gelmez, ele geçmez hayalleri üşüşür başına.

“Ateşin ortasında

Bir başına

Yalaz gibi

Ölüm gibi” (Son İlk Yazlar İçin, s. 116)

“Ateşin ortasında” derken şair hayatı kastediyor. Yalnız geçirilen bir hayat, ateşin ortasında alevler içinde yanmak gibidir. Yalnızlık ölüm gibi gösterilse de alevler arasında yaşamaktan daha iyidir. Aslında bir başına ölüm sessizliği gibi yalnız oluşu şaire yaşamayı ateş ortasında kalmak kadar çaresiz ve trajik kılıyor.

“Nerede mi kalıyorum

Akşamın geceye kavuştuğu ıssız bir yerde” (Şiir Çalışmaları, s. 253)

“Akşamın geceye kavuştuğu ıssız yerde” dizesinde anlatılmak istenen zaman dilimi, en karanlığın başlayıp âlemin sustuğu anda haykıran yalnızlığın zamanıdır. Yalnızlığın en sessiz olduğu ve en ürkütücü seslerin duyulduğu zamandır gece. En

fazla, en dayanılmaz şekilde o zaman hissederiz yalnız olduğumuzu. “Nerede mi kalıyorum” sorusunu o anlatılmaz ıstırap saatleri olan yalnız gece ile cevaplıyor şair. Uyumayan terk edilmişin tek sığınağı olan gece, yalnızların ıssız otağı olmuştur.

“Sokul gecedeki sessiz yalnız saate

Uyandırсын kendimiz kılсын bizi” (Suçlu Şiirler, s. 134)

Yalnızlığın verdiği o ürpertiye gidermek, sığınmak bir limana her insanın yaratılışından kaynaklanan bir tepkidir. Ancak söz konusu olan sığınma işi her şeyi maddede arayan biri içinse, manevi destekten yoksun bırakmışsa kendini işte o zaman yalnızlığın içinden, yalnızlıktan daha karanlık ve sessiz olan geceye sığınacaktır. Bu durum adeta kurtulma ümidi kalmayan bir kişinin kendini olayların akışına bırakıp, savrulmaya razı olması, boyun eğmesidir.

“Tutkuludur gece

Ama çıplak gece

Uysal sessiz

Gideriz onun istediği yere” (Değişmeyen, s. 176)

Yaşamak, manevi değerleri yok saymakla sürdürülmeye çalışılırsa, böyle bir yaşamın içinde delirmemek için tutunacak psikolojik saptamalar yapmak gerekli gibi görünüyor. Yoksa ele geçmeyen sınırsız hayalin, hassasiyet itibariyle elem veren dünyaya dair hallerin tesiriyle bunalmamak çok güç bir durumdur. Madem yalnızlık mukadder gibi görünüyor, o hazin durum içerisinde tutkular edinmeye çalışıyor şair. Tutkulu olan gecedir, yalnız ve yalnız gece. Gecenin dinginliği, kaplayıcılığı sürükleyicidir. Bu yüzden şair, onun istediği yere kadar gitmek zorundadır.

“Hemen gece olur

Söz biter içki bitmez” (Rasgele, s. 202)

Geceyi yalnız geçirmek, yalnızlığı kader olarak yaşayan için veya yalnızlık geçici bir durum olmadığından, kişi sağlam kafa ile düşüncelerin kıskacında

kıvrınmaya mahkûmdur. Şair, içinde bulunduğu yalnızlık ve kafasında dolanan düşünceleri bu kısıkaç altındaki işkenceden kurtarmak istemektedir. Vicdanıyla ya da gerçeklerle zihnin uğraşması onu yalnızlığı içinde daha güçlü bir ıstıraba sürükleyecektir. Bu yüzden içki, manevi dayanakları güçlü olmayan için bir kaçış ve kurtuluş yolu olarak görünecektir.

“Ağaç altında çay içelim dedim kendi kendime

Kulağım çınladı;

Hangi ağaç altında, hangi çayı, kimlerle?” (Şiir Çalışmaları, s. 247)

Hayali biriyle ayrılıktan söz etmek yalnızlığın en açık göstergesidir. Yalnızlığın ön sözü hükmünde olan, şairi kendisiyle konuşturacak kadar yalnız bırakmıştır. Yalnızlığı kasıtlı olarak seçmek diye bir şey varsa bu münzevi şahıslar için geçerlidir. Diğer türlü insan cemiyetle vardır. Toplum içinde olmak, diğer insanlarla konuşmak, sohbet etmek insanın yaratılışından olan bir meyildir. Bu fitri seyre aykırı hareket etmek kendi isteğiyle olduğu ne kadar iddia edilse de gerçeği yansıtmaz.

Yalnızlık temasına giriş paragrafından insanın çevresiyle ilişkilerini kendi isteğiyle en aza indirmesiyle ortaya çıkan yalnızlıktan söz ettik. Bu ancak görsel bir şeydir. Bütün insanlardan nefret etmek veya türdeşlerinden tikslenme sonucu böyle bir şey olabilir. Zira insanlardan çekilmek ile yalnız kalan kişi bir paranoya içine düşüp bir delilik edasıyla kendi kendine konuşacaktır. Şairin son dizesinde bunu açıkça görmekteyiz.

“Nedir ayrılık delikanlı?

Kara sıcak bir duman

:

Nedir ayrılık delikanlı?

Boşalmış bir şehir.” (Senden Sonra, s. 137)

Delikanlıya sorular soran şair, aslında karşısındaki “kendine” sorular sormaktadır. Şairin karşısındaki kendisi aynada görülen an’ın aksi değil yıllar öncesinin gençliğidir. Yapılan istifhamla ayrılık probleminin nasıl bir tesire sahip olduğunu,

özellikle genç bir dimağdan öğrenmeye, anlamaya çalışıyor. Ayrılık yalnızlığa giden bir yoldur. Bırakıp giden yalnızlığa gidiyordur ya da geride kalan yalnızlığı tadacaktır. Bir duman ama nefes almayı, hayatı zorlayan kara sıcak bir duman ve ürkütücü, esrarlı boşalmış bir şehir gibi.

“Yanında kimse yokken kulağıma gelen seslerden” (Uzun Sürmeyecek, s. 94)

Yukarıdaki dizelerde görülen bu durum yalnızlığın mayasında vardır. İnsanlardan uzaklaşmakla aşına olunmuş seslere yabancılaşınca, gaibi sesler duyulur bir yerden. Ruhun yalnızlığı, karanlık ve birazda korku ile birleşince kimse yokken bile sesler duyurur insana. Kendi kendine konuşan şair bunun devamı veya öncesi olan gaibi sesler duymaya başlar. Yalnızlığın bunalım safhasında artık bu halden iyice daraldığı aşamalarda yaşıyor yalnızlığını şair.

“Uzaktayım bir başıma sakallı

Gözyaşımın sana uzayan kıyısında

:

İçiyorum akşamı akşam bitmeden

Yalnız bir söğüdün altında yalnız

Nicedir köpüksüz suları dinliyorum.” (Uzakta, s. 11)

Bir erkek için yalnızlığın en sivrilen yanı galiba bir sevgiliden, kadından mahrumiyettir. Sakallı olmak bakımsızlığın, kendinden geçmişliğin, atıl bir vaziyetin çağrıştıracısıdır. Uzakta olup da uğruna gözyaşı dökülen sevgilidir. Sevgiliden uzakta kendine özen göstermek pek olağan şey değildir. Uzakta kalınan değer yalnızlığın sebebidir. Yine akşam, kocaman gövdesine rağmen ıssız, sessiz bir söğüt, yalnızlığın o hüzünlü atmosferini dramatize eden öğelerdendir. Köpüksüz su sığılığı, sakinliği gösterir. Hayata hareket kazandıracak kimsenin olmayışı, aslında dinlenecek ses dahi çıkarmayan köpüksüz suları dinlemekle ifade ediyor.

“Yüreğimde anlatılmaz özlemin kara çiçeği

Yalnız kaldım

Batar gövdeme sus pus oturmanın diki

:

Yalnız kaldım

Boştur can evim.” (Geçmiş Gelecek, s. 103)

Mısralarda geçen “özlemin kara çiçeği” ve “sus pus oturmanın diki” gibi olumsuz ifadelerin sebebi son mısırda yer alan “boştur can evim” cümlesidir. Özlemi duyulan sevgili, bir kara çiçek gibi şairin zararına yerleşmiştir yüreğine. Sus pus oturmak rahatsız edici bir diken hükmünü almaya başlamıştır. Can evi boştur ve sevgilinin özlemini çekmektedir. Benzeri mısralar başka şiirlerinde de bu yönüyle yalnızlığını ifade ediyorlar.

“Üşür kalbimin evi” (Keban, s. 125)

Kalp evinin üşmesi ne demektir? Bu elbette sevgi ile ilgiden yoksun bir ruhun kalbi olabilir. Bu gibi ifadeler en çok aileden ve diğer insanlardan ziyade bir kadına, sevgiliye hitapta kullanılır. Bu sevgi eksikliğinin doğrudan doğruya bir kadınsız oluşla beliren yalnızlık halinin ifadesidir.

“Sık sık gelme aklıma

Düşüncen gitsin kendin gel” (Suçlu Şiirler, s. 132)

Kalpdeki varlığıyla akıl surlarını işgal eden sevgili, şaire teslim bayraklarını çektirmiştir. Özlem duyulan ve her an düşüncelerde yaşatılan sevgilinin artık bizzat kendisi isteniyor. Hep aklıma gelmen yeter artık böylesi acımı artırmak yerine çık gel. Bu anlatımda sevgilinin olmaması değil ayrılığıdır yakan, ıstırap veren. Belki olmaması daha iyi olacak fakat var ve her an akılda. Bulmaktan daha hırpalı kavuşma arzusu.

“Bilmem sesi tutar mı seni

Çünkü bir gemi bir bilinmeyendir.

:

Güneş evine çekildikçe

Geçici ve kırmızı evine

Yüzüm gülmüyor sararmaktan

:

Oldukça yorgun bir yanı eksik” (Bir Gece Konuşmasından, s. 6)

Deniz tutması duyulmuş bir sözdür de gemi sesinin tutması biraz tuhaf bir durumun ifadesidir. Belki muhayyel bir şeydir. Belki de tutuş sebebi içine sakladığı esraradır. “Çünkü bir gemi bir bilinmeyendir” bu dizede gördüğümüz geminin bilinmezliği kıyıda kalanlar içindir. Kıyıda kalan için gemi, dev denizin ortasında adeta uyuyan devi uyandırmamak için yavaş yavaş hareket eden ve içindekilerle bir esrar kutusudur. Diğer taraftan insan bilmediği şeyi hemen kabul etmez hatta bilmediğine düşmandır. Şiirde yapılan güneşin batış anının insan ruhu üzerindeki tesirinin tasviri ise kişileştirmelerle süslendirilmiştir. Ahmet Haşim’in bahsettiği “Kızıl havaları seyrekli akşam olmakta” ifadesinin Süreyya Berfe’ce bulunduğu yankıdır.

Şair, yine insana günün bitişiyle hayatın bitişi bağlantısını hüznü bir şekilde ifade ediyor. Hayatın amansız akışıyla birlikte şair yorgun düşmüştür ve daha fenası bir yanı eksiktir. Artık umutsuz serzenişlere yönelmektedir. Yeri gelmişken Özcan’ın sözünü paylaşmadan geçemeyeceğiz. “Yaşam geçmekte, geçerken manevi rabitalarda olmayınca hazin elemler çektirerek yormaktadır. Artık bitecek olan bu yolculukta bir yanı eksik olmaya tahammül iyice azalmaktadır. Kadın erkeğin tamamlayıcısıdır. Şair diğer yarısı veya eksik yanı olan animasını bulmak ister. Anima, “Erkeğin bilinç dışını bütünleyen dişi ögedir” (Özcan, 2003: 107).

Şairi bu hüznü atmosfere sokan hiç şüphe yok ki yalnızlığının animasız oluşundan kaynaklanan yönüdür. Yalnızlığın bu kadınsız oluşa indirgenmiş şeklini birazcık genişletip dosta, akrabaya, arkadaşlık ilişkilerine de bağlanabilen durumları Berfe şiirinde göze çarpar.

“Aklım ve hafızamda duruyor bazan

Soğuktan değil, soğukluktan” (Şiir Çalışmaları, s. 218)

İlk çağrışım olarak “soğuk” maddi, “soğukluk” ise manevi bir anlama sahiptir. Soğukluk tabiri ile şair çevresinde kişilerin yapmacık hareketlerini kastediyor olabilir. İnsan ilişkileri çıkar üzerineyse, güvenden eser yoksa bu ilişkilerin yapmacık olduğu çok çabuk anlaşılır. Şair de bunu fark etmiştir ve yine diğer şiirlerinde gördüğümüz gibi çağın içinde boğulan sevgileri, arkadaşlıkları anlatırken yalnızlığını ortaya çıkarmıştır. Şairin aklını, hafızasını donduran maddi soğuk değil manevi soğukluktur. Buz tutmuş yürekler şairin kanını dondurmuştur.

“Gittiğim evlerdeki mutfaklar mezbelelik

Yalnızlığım bunun için özlüyorum seni

Gittiğim evlerdeki tuvaletler panayır

Yalnızlığım bu yüzden seviyorum seni” (Kazılar, s. 266)

Bu dizelerde yalnızlığa duyulan özlemin ayak seslerini duymaktayız. Bunun nedeni ise insanların ortak kullanım alanları olan, zaruri ihtiyaçlarla ilgili mekânların nazara verilmesiyle açıklamaya çalışıyor şair. İnsanlarla paylaşılan, evin fertlerinin gün içinde kesinlikle girme ihtiyacı duyduğu mekânların haline bakarak, tek başına kalmaya özlem duyuyor. Şiirde hissedilen, şairin kendi anlayışına uygunsuz şeyler görmesidir. Aykırı hareketler ve bu hareketleri düzeltmek adına bir şeyler yapamayınca çareyi yalnız kalmakta buluyor. Aslında bir bakıma bu durumlardan kaçıyor da diyebiliriz. Kaçması belki farkında olduğu bir durum ama düzelterek kudreti kendinde görmemesi yalnızlığı sığınak kılıyor. Bu anlatımını mecazi bir sahaya çekersek fikri ve içtimai alandaki düşüncelerine uygun kimseleri ve ortamı bulamayışındandır ıstırabı. Görüşlerine yatkın bir zemin olmayışı, istediği siyasi ve sosyal düzene ulaşmak için bir şeylerin yapılmamasındandır. Berfe'nin kaçış sebebi bu meyanda örnek gösterilebilecek mısralar şiirinde mevcuttur. Toplumcu-Marksist (Korkmaz, 2006: 291) diye nitelendirilen siyasi, sosyal fikirlerine münasip bir zeminin olmayışı, görünüre bakılırsa da olmayacak oluşu, buna karşın elinden bir şey gelmeyişi başka mısralarda da yankı bulmuştur.

“Köy hayat kadar ırak

Dönendim durdum

Bir dost bulamadım

Gün akşam oldu” (Bir Dost Bulamadım Gün Akşam Oldu, s. 32)

Köy; tarım ve sanayi ayaklarıyla yürüten komünist sistemin, temelini oluşturur diyebiliriz. Süreyya Berfe köye ulaşamamıştır. Ulaşmasına yardım edecek dostları da bulamamıştır. Geçen zaman içerisinde bu yapılamadı ve zamanı geçiyor, gün bitiyor. Böyle bir sisteme kavuşma ihtimalinin azlığı şairin farkında olduğu bir şeydir. “İrak” kelimesiyle de bunu görmekteyiz. Şair, “Gün akşam oldu” dizesiyle umutlarının tükendiğine işaret eder. Şairin yalnızlığının bir safhasını da bu hal teşkil eder.

“Kovmayın beni odalar kovmayın

Beni yoksul bir çocuk sayın

Çünkü sizsiniz hüznümün otağı

Gecenin yankısıdır bu saatler

Gün bitiyor bu sokağın ucunda” (Kuş Ağacı, s. 14)

Hüzün otağı diye nitelendirilen eşyadır. Medet umacak kimse kalmayınca eşyaya, ruhsuz olana bel bağlanmıştır. Çünkü onlar yüz çevirmez, ne denirse sükût edip, kabul ederler. Yoksul bir çocuk acizliğiyle imdat istiyor şair. Sanki onlara bile zor kabul ettiriyor kendini. Yine biten gün ve gecenin çağrışım değerleri, yalnız olanın üzerindeki etkileri bu şiirde de göze çarpıyor.

“Hep dağlara baktım

Kaç yaşındaydım bilmiyorum” (Şiir Çalışmaları, s. 216)

Dağ korkutan heybeti ile birlikte yalnızlığın sembolüdür. Başından duman ve kar eksik olmaz. Gecenin karanlığında, bizim evimize çekilmeyi zaruret saydığımız anlarda, dağ hep tek başına göğüs gerer olanlara. Şairin kaç yaşında olduğunu hatırlamaması daha çok küçükken bu derde müptela olduğunu hissettiriyor. Doğayı seyretmek, hep dağlara bakmak, içine kapanık olmak ve diğerlerinden hassas olmanın icabıdır. Bu yalnızlığa düşüş, biraz da fitratın yönlendirmesiyle gerçekleşmiş anlaşılır.

*“Yalnızlık ve sessizlik;
İçimde iki sıradağ”* (Şiir Çalışmaları, s. 254)

Hep dağlara bakan şair, bu mısralarında dağları içinde buluyor. Azamet cihetiyle dağları, yalnızlık ve sessizliğine benzetiyor. O kadar büyüktür ki yalnızlık ve sessizlik, içinde dağ gibi tecessüm etmiş gibidirler. Doğayla baş başa kalınca, kendine onlardan dost bulup ve onların sükûnuna benzeyen hali, hep onlarla melalini anlatmaya zorluyor şairi.

*“Karlı yollar boyunca yürüyorum
Bir başıma”* (Bereketli Yol, s. 36)

Kar; kışı, kışsa imgesel olarak ölümü hatırlatır insana. Her şeyin üstünü kaplayan o bembeyaz örtü ölüm görevini üstlenmiş gibidir. “Bereketli yol” başlığı altında, karlı yollarda bir başına yürüyen şair çıkar karşımıza. Bereket bu yolun neresindedir? Birbirine muhtelif bu kavramlar, tezat yoluyla ironik bir anlatıma çekiyor şiiiri. Belki bu karlı ve bir başına yürüdüğü yol, sadece şair için bereketlidir. Ya o, bu yalnızlıktan haz alıyor ya da durumum vahametini, başlıkla tezat bir içerik sunarak anlatmaya çalışıyor.

*“Duyuyor gün ortasında bastıran sağanakların tadını
Bütün gece yağın karın yalnızlığımı”* (Bir İnsan, s. 190)

Gün ortasında şen şakrak güneşli bir havada yağın yağmurun tadını, gece yağın karın yalnızlığında da bulabilir “bir insan”. Yavaş ve nazikçe inen kar taneleri huzur verir kimi zaman. Bu insanın sıcak evinde olduğu zaman mümkün olsa da, böyledir. Bazen gerekli bir şey gibi görünür yalnızlık. Bir müddet kafayı dinlemek ihtiyacı duyar insan. Ama şair, kendi yalnızlığına doğadan dostlar bularak dirayet göstermeye, yalnızlığında, yalnız olmadığına inandırmaya çalışır kendini.

“ Beden kalabalık, ruh yalnızdır” (Sen Basmasın, s.285)

Ruhumuz belli cüzlerin toplanması şeklinde tertip edilmişliğe muhtaç olmayan, nurani bir kalıptır. Şu kalabalık bedenimizde ikamet ettiği için bir kalıba girmiş gibidir. Ama madde ile kayıtlı değildir. Berfe'nin şiirlerindeki yalnızlık trajiğine, yine bir dayanak olması hasebiyle bu mısra, bir tutanaktır. Kalabalık olandan beri durup, ruhani olandan yana durmuştur. Çünkü yalnızlık ruhundur.

*“Yalnız bir söğüdün altında yalnız
Nicedir köpüksüz suları dinliyorum
Evlerin dağlara bakan sessiz yanlarını
Ve sık yeşilini üstüme geren koruyu
Ötede gece hışırdıyor otele dönüyorum”* (Soyut, s. 11)

Yalnızlık, çoğu zaman terk ettiğimiz; ancak her zaman yanı başımızda duran bir sadık dostumuzdur diyebiliriz. Yalnızlık, kalbimizin derinliklerinde ince bir sızıdır. Şair, bu mısralarda yalnızlık içinde kaybolduğunu, uzun süre yalnız olduğunu ve yalnızlığın onu çıkmaz bir hüznün sokağına sürüklediğini anlatmaktadır.

3.1.7. Sitem

Sitem, bir kimseye, yaptığı bir hareketin ya da söylediği sözün üzüntü, alınganlık, kırgınlık gibi duygular uyandırdığını öfkelenmeden belirtme anlamında kullanılır. Berfe'de sitem, daha çok siyasi ve toplumsal yozlaşma üzerine olsa da, çalışmanın İlköğretim Türkçe Öğretim Programı'na uygun şekilde incelenmesi münasebetiyle daha çok hayata ve arkadaşlığa sitem konuları üzerinde durulmuştur.

*“Kim hatırlar şimdi uğursuz iskelede dolaştığımı
Çivit renkli ikindileri
Rıhtımda soluksuz koştüğümü
Bir kalkar bir konardı
Tuna'nın Macar gemileri
Üstüme vurulan kilitler
Kara gökler örerdi bana
Kim hatırlar bunları şimdi”* (Şiir Sanatı, s. 8)

Berfe bu mısralarda sitemi yoğun bir şekilde yaşamaktadır. Şairin sitemi, geçmişine duyduğu sevgiden ve hasretten ileri gelmektedir. Çünkü, bir şarkıda da denildiği gibi “sitem sevgiden doğar.” Şair geçmişine, yaşadıklarına, gördüklerine ve sevdiği dostlarına özleminden doğan bir sitem içindedir. Herkesin o güzel anıları ve tabii her şeyi unuttuğundan bahsetmektedir. Kısacası şair, bu deritten çok bu derdi verene sitem etmektedir.

*“Sanki küçük bir adada toplanıyor günlerim
Gürültüler yükseliyor geçip ağaçlarından
Şehrin çok ağızlı küstah mahmuzu
Ayırır beni senden ayırır senden
Senden ah güz tavırlı kumral sevgilim”* (Soyut, s. 11)

Berfe, aşka kavuşma isteğine karşın buna izin vermeyen her şeyi; ağacı, şehrin küstah mahmuzunu ve diğer bütün nedenleri suçluyor. Tüm mısralarda onlara sitem ediyor, içerliyor denilebilir. Şair, güz tavırlı sevgilisine hasrettir ancak kırgındır; çünkü ona kavuşamamış, ondan ayrılmıştır.

*“Sevgi dönencesini tüketiyoruz
Karşı konmaz yürek çekimini
En yakınımızdan en uzağımıza ne varsa tüketiyoruz
Önümüze geleni, getirdiklerimizi, getirilenleri
Bütün uçurumları biz derinleştiriyoruz
Bile bile
Öyle gerekiyor herhalde
Günümüzün insanı:
-Ooooooh oooooh! İyi ediyoruz bir yerde”* (Topu Topu Altı Satırlık Dram, s. 186)

Berfe, büyük mutasavvıf Mevlana'nın “sevgisiz insandan dünya korkarmış” dizeleriyle aynı düşünceleri paylaşmıştır. Şairin, bütün çağdaşlarına kırgın olduğu görülmektedir. Toplumun sevgi dâhil her şeyi tükettiğini anlatan şair, derin bir hüznün ve bunun sonucunda şikâyet halindedir. Şair, günümüz insanların birbirinden uzaklaşarak

derin uçurumlar açması ve nihayetinde insani ilişkilerin zayıflayarak kaybolmasına sitem etmektedir.

“Arkadaşlıklar da ağarmaya başladı.” (Şiir Çalışmaları, s. 231)

Şair bu mısradaki arkadaşlıkların da eskisi gibi olmadığını, tükendiğini; arkadaşlık olgusunun içi boşaltılarak çürütüldüğünü anlatmış ve bu açıdan sitemkâr bir tutum izlemiştir.

“Geçmişe gömdüğüm merhaba

Yorulup sızan hoşgörü

Başım ağrıyor

:

Can'ı uğurlarken akan gözyaşım

Çağın avucunda boğulan dostluklar

Şaşkınlım” (Dostluklar da, s. 92)

Şair, şiirin adından da anlaşılacağı gibi zamana kaybeden hoşgörü, iyi niyet, sevgi ve güven duygusunun yanında dostluklarında zamana yenildiğini anlatır. Geçmişe ait olan bu değerleri maziye gömen Berfe, geldiğimiz bu durumun şaşkınlığı içindedir ve buna alışmaya çalışmaktadır. Berfe, dostluktan çok zamana kaybeden samimiyeti eleştirmektedir. Bunun yanında yakın aile ilişkilerinin bile bozulduğu bu zamanda Berfe, dostlukların menfaat üzerinde kurulmuş olmasına sitem etmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Süreyya Berfe'nin yayımlanmış şiir kitaplarının tematik olarak yüksek lisans tezi aşamasında incelenmemiş olması şairin Türk edebiyatındaki yerinin tespit edilememesine neden olmaktadır. Amacımız şairin şiir dünyasını, şiirine etki eden unsurları tematik olarak inceleyip Süreyya Berfe'nin günümüz Türkçe Öğretim Programındaki yerini belirlemek olmuştur. Bu amaca Berfe'nin şiirleri tema açısından tahlil edilerek ulaşılmaya çalışılmıştır.

Kitaptaki bazı şiirler, çoğu zaman duygusal olarak nitelendirilebilir. Aksine, hiç de duygusal olmadığı ve Berfe'nin kendi inanışlarının gücünü, keşiflerini anlatma cesaretini yansıttığı söylenebilir. Bugün birçok aydın, gerek kitaplarında gerekse belgesellerde Berfe'nin zamanında olanları kabul etmektedir; zaten Berfe'de onlara o dönemin karelerini yansıtan şiirlerden bol bol sunmuştur. Bunun yanında Berfe, tüm karamsarlığı bir yana, gönüllerince doğru yolda giden insanlara içten davranmıştır ve bizimde böyle davranmamızı istemektedir.

Okudukça, Berfe'nin kendi içindeki ve şiirlerindeki zıtlıklar, önümüzde yığılır durur. Anlaşılmamış derecede nazik de olabilir, yabanıl bir kişideki sertliği de gösterebilir. Fakirlere, beş parasızlara derinden acır, ama aynı zamanda onlarla yakın ilişkiye girince, yapılan haksızlığa çıkarmadıkları sestem dolayı da bunalıma girerek (kendi içinden gelen bir bunalımdır bu) ne yapacağını unutur ve ne yazacağını şaşırır. Son derece yardımsever olabildiği gibi, acı bir biçimde reddedici de olabilir. Alışılmamış bir durulukta düşünebildiği gibi yanlış da düşünebilir, mantıksızca dar da düşünebilir. Öylesine yüksek bir sağduyu sergileyebilirken, birden dönemin karanlığına kaptırarak ruhunu, çıkmazlara da sokabilir.

Düşüncelerine bir okur açısından göstereceğimiz ilgi ne olursa olsun, Berfe'yi anlamamızı sağlayacak en verimli süreç, onun dili kullanma biçiminden geçer. Uç anlamlar veren sıfatları, isimleri sever; kaç kez yinelediğine bakmaksızın bunları kullanır. Fazla sözle anlatma, onun biçim taktiklerinden biridir. Bunun yanında okurun

kulağına fısıldamalarda göze çarpar. Hepsi çok dolaysızdır, doğrudan okura seslenir gibi konuşma havasındadır ve seslendiği kişiyi çekip konunun içine alır.

Berfe, anlattıklarını halktan biri olarak halka yazmıştır. Doğrudan bize gelir ya da bizi doğrudan kendisine çeker. Berfe'nin sesi, biçimden çok özden oluşur. Berfe'nin sesi, alışılmamış keskinlikte bir gözün gördüğünü dışa vurur. Çağının etkili yazarlarından olan Süreyya Berfe, şiiri edebî şahsiyetine ve karakterine uygun bu ifade şeklini başarıyla kullanabilen sanatçılardan biridir.

Şairin şiirlerinin, Türkçe öğretimindeki “duygular” ana temasına büyük ölçüde uygun olmadığı görülmektedir. Temaların şiirlerde kullanım sıklığına baktığımız zaman şair'in, “özlem” temasına 2, “üzüntü” temasına 42, “veda” temasına 18, “beğenme” temasına 14, “umut” temasına 36, “yalnızlık” temasına 25 ve son olarak “sitem” temasına 5 şiirinde yer verdiği görülmüştür. Berfe'nin şiirlerinde, “duygular” ana temasında yer alan “heyecan, kıskançlık, bağışlama, takdir etme ve mizah,” alt temalarına yer vermediği, korku ve kaygı alt temalarına ise “veda” alt teması kapsamında değindiği görülmüştür. Berfe'nin şiirlerinde sıklıkla etkisi görülen “umut” temasının Türkçe Öğretim Programına katkı sağlayabileceği ve ders kitaplarında yer alabileceği söylenebilirken; diğer temalara bakıldığında İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin yaş seviyesi göz önüne alındığında ve öğrenciye görelilik gereğince ders kitaplarında yer almasının sakıncalı olabileceği tespit edilmiştir.

Berfe, şiirlerinde en çok “üzüntü” temasına yer vermiştir. Şiirlerde bazen tek bir değer yer alabildiği gibi bazı şiirlerde birden fazla değer bir arada yer aldığı görülmüştür. Berfe'nin şiirlerinde ele almış olduğu temaların birbirini destekleyici nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

4.2. Öneriler

1- Ortaokul seviyesinde yer alan öğrencilerin henüz Piaget'in somut işlemler döneminde yer alması ve soyut işlemler dönemine girmemiş olmasından dolayı Türkçe 5, 6, 7 ve 8. sınıf seviyelerinde yer alması sakıncalı görülmüştür.

- 2- Berfe'nin şiirlerinde yer alan bazı temaların (üzüntü, veda, sitem) hayatın bir gerçeği olmasına karşın ilköğretim seviyesindeki kitaplarda yer almaması gerektiği düşünülmektedir.
- 3- Berfe'nin şiirlerinin, özellikle ortaöğretim kurumları ve üniversite kütüphanelerinde yer alması yararlı olacaktır.
- 4- Öğretim programlarının zenginleştirilmesi ve geliştirilmesi açısından Berfe'nin şiirleri derin bir içeriğe sahiptir. Berfe'nin şiirleri ortaöğretim türü öğrenme sürecinde gençlerle buluşturulabilecek şiirlerdir.
- 5- Süreyya Berfe üzerine yapılan ilk çalışma olması açısından bu çalışma şairin diğer eserleri üzerine çalışma yapılmasına katkı sağlayacaktır. Şairin diğer eserlerinin çeşitli yönleriyle aydınlatılması hususunda sosyoloji, siyaset ve felsefe gibi alanlarla, disiplinler arası işbirliği yapılarak uygun çalışmalar yapılması gerektiği söylenebilir.
- 6- Berfe'nin günümüzde bile incelenmeyi ve gerçek değerinin belirlenmesini bekleyen pek çok eseri vardır. Bu eserlerin yazınsal nitelikli yetişkin yapıtlarının taşıması gereken içerik veya biçimsel özellikler gibi daha pek çok alanda çalışmalar yapılmalıdır. Bu noktada araştırmacılar, Berfe'nin şimdiye kadar incelenen bu eserini farklı bakış açılarıyla tekrar ele almalı, incelenmeyen eserlerini ise bilimsel ve özgün bakış açılarıyla eğitim dünyamızın ve toplumsal hayatımızın hizmetine sunmalıdırlar.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Şerif ve Gündüz, Osman (2005). Yazılı ve Sözlü Anlatım. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyol, Hayati (2010). İlköğretim Türkçe Programının Getirdiği Yenilikler. Bilgi Çağında Eğitim ve Malatya (2010). Ulusal Malatya Sempozyumları-1 (Editör: İlhan ERDEM). (15-16 Mayıs), Malatya: BİLSAM Yayınları, s. 701-712.
- Arslan, Akif (2009). Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımı ve Türkçe Öğretimi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.13/1, s.143-154.
- Arslan, Fatih (1998). Aytmatov Estetiğinin Geçmişe Dönük Ütopik / Post romantik Yüzü, Doğumunun 70. Yıl Dönümünde Cengiz Aytmatov Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri, Ankara
- Çeçen, Mehmet Akif ve Çiftçi, Ömer (2007) : “İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi “Millî Eğitim Dergisi, S. 173, s.39-43
- Büyüköztürk, Ş. Çakmak Kılıç, E. Akgün, Ö.E. Karadeniz, Ş. Demirel, F. (2013). Bilimsel araştırma yöntemleri. (15.Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Dey, I. (1993). Nitel veri analizi: sosyal bilimciler için bir kullanıcı dostu kılavuzu. London: Routledge Yay.
- Epçaçan, Cevdet ve Erzen, Melih (2008). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Değerlendirilmesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.1/4, s. 182-202
- Güler, Ali (2008). Türk Toplumunda Korku Kültürü, Punto Tasarım Basımevi
- Güler, Emine (2014). Çocuk Edebiyatı Kapsamında Mehmet Güler'in Eserleri Üzerine Bir İnceleme (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), N. Erbakan Üniversitesi, Konya
- Kant, Immanuel (2007), Thema Larousse (Tematik Ansiklopedi), Doğa ve Özgürlük, Cilt: 1
- Karasar,Niyazi (1984). Bilimsel Araştırma Metodu. Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık.
- Kâzım, Mehmet (2005). “Yaşamın Gerçeklerine Yaslanan Şair: Süreyya Berfe”, Hece Dergisi, 2 (98)
- Kâzım, Mehmet (2005). Süreyya Berfe'yle Hayattan Şiire, Dünya Yayıncılık, İstanbul
- Korkmaz, Ramazan (2002).İkaros'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı, Akçağ yayınevi, Ankara
- Korkmaz, Ramazan (2006). Yeni Türk El Kitabı (3. baskı), Grafiker yayınları, Ankara
- Montaigne, Denemeler (1970). (çev. Sabahattin Eyüboğlu) Cem yayınevi, İstanbul
- MEB. (2006). Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu(6, 7, 8. Sınıflar). Ankara: MEB.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2005). İlköğretim Genel Müdürlüğü. (70) Sayılı Genelge
- Öktem, Rıza (2005). Araştırma Modeli Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Özcan, Tarık (2003). Osmancık Romanının Arketipsel Sembolizm Bakımından Çözümlemesi, Bilig

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi (2010). (editör: Murat Yalçın), Yapı Kredi Yayınları, Cilt: 1, İstanbul

Taştan, Zeki, (2007). Modern Şiirde Halk Edebiyatının Etkisine Bir Örnek: Süreyya Berfe-Gün Ola

TDK (2005). Türkçe Sözlük TDK Yayınları, 10. Baskı, Ankara

Yalçın, Alemdar ve Aytaş, Gıyasettin (2002). Çocuk Edebiyatı. Ankara. Akçağ Yayınları.

Yener, Ali Galip (2010) “ ‘Seferis ile Üvez’: Süreyya Berfe şiiri üzerine notlar” (Varlık Dergisi)

Erişim, <http://www.metiskitap.com/catalog/text/61962> (23.03.2016)

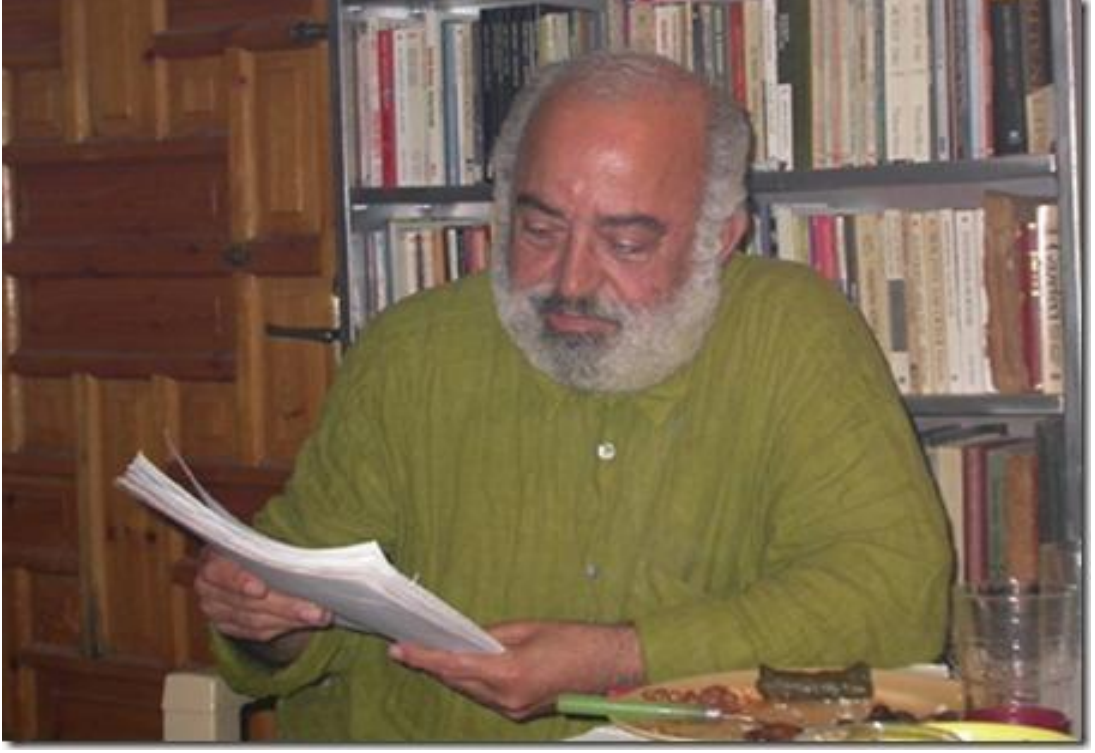
<http://www.sureyyaberfe.com/> Erişim : (25.03.2016)

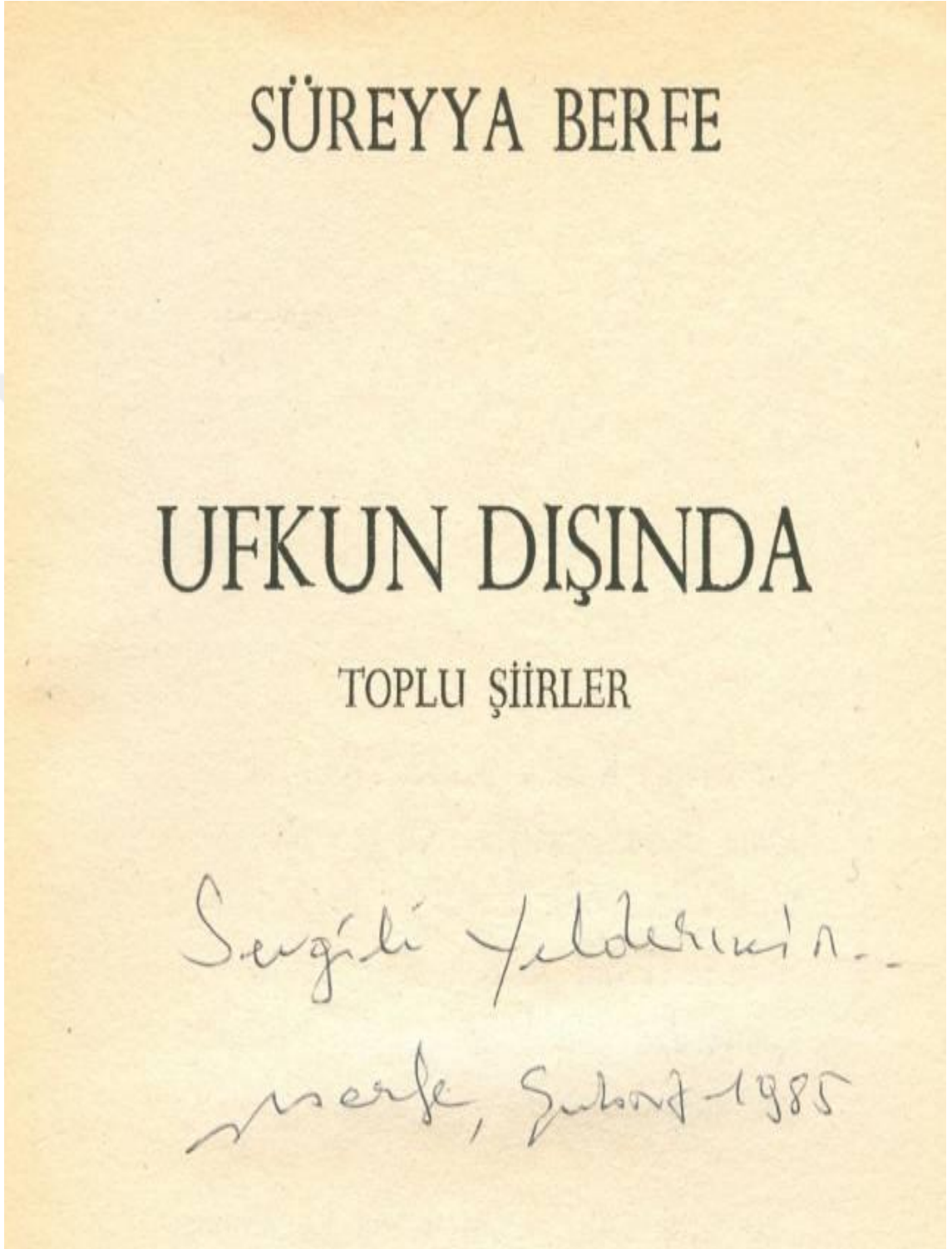
https://tr.wikipedia.org/wiki/S%C3%BCreyya_Berfe Erişim : (21.03.2016)

EKLER

Ek 1: Süreyya Berfe'ye Ait Fotoğraflar

Ek 2: Süreyya Berfe'nin Kaleminden İncelenen Eserin İlk Sayfası

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Hamza YAŞAR
Doğum Yeri ve Tarihi	Siirt- 03.03.1988
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Siirt Üniversitesi Eğitim Fak. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce, Arapça
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullar
İletişim	
E-posta Adresi	hamza.yasar@hotmail.com
Tarih	22.04.2016